

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 13.

Laupäeval, 2. aprillil 1927.

IX aastakäik.

BARELJEEF VABADUSSÕJAS LANGENUTE MÄLESTUSSAMBAL
PÄRNU.

Hind 20 mk.

SISUSTIK: A. J.: Sõjavägi poliitiliselt ja seltskondliselt. — A. Traksmann: Brigaadi koosseisus tegutsevate õppeosade koonduse vastukallaletung. — Bernhard Linde: Meie vabadusvõitluse ilukirjanduslik vastukajastus. (Järg). — A. B.: Mõnda laskeasjandusest. — A. J.: Lennuväe kasutamise ja organisatsiooni küsimusi. — J. Vibur: Tervislisi tingimusi lennuväe teenistuseks. — Joh. Mey: Rootsi sõjakäik Eestisse. Arvatav Kividepea lahing. — Bazancurt'ist Hattonchätelini. — Sõjakirjandust. — Kaitseväe elu. — Sport kaitseväes. — Kirjanduslikke uudiseid. — Kroonika.

Sõjavägi poliitiliselt ja seltskondliselt.

I.

„Peale sõdade saavad sõjaväed riigile nagu üleilgseks koormaks. Sõjavägi ise näib sageli kahtlevat 'küsimuses: on ta riigi käskija või riigi teener. Sõjavägi otsib rahuajal oma olemasolu mõtet ega leia teda.“ Nii kirjutas umbes sada aastat tagasi (1835) Prantsuse filosoof ja kirjanik Alfred de Vigny omas kuulsas patsifistlikes teoses: „Servitude et grandeur militaires“. Vaatamata pea tervest aastasajast, mis meid tollest ajast lahutab, on praegusel Euroopa poliitilisel konjunktuuril, rahva mentaliteedil palju analoogilisi jooni tolle ajaga. Rahvad on tänapäev samuti sõdadest ruineeritud ja vaimliselt väsinud nagu siis peale Napoleoni sõdasid. Üldine patsifism leidis tol ajal samuti laialdast pinda, olgu see kirjanduses või poliitilises liidus (Püha-Alliance), samuti kui meiepäevil püüab kestva rahu poole Rahvasteliit, Pan-Euroopa Ühing.

Alfred de Vigny mõtted on seejärest huvitavad, et ta võitles ägedasti tolaeagse Prantsuse palgatud sõjaväe mõtte vastu, tõendades, et see on „rahvas rahvas“, keda kasutavad võimuhaarajad oma poliitiliste sihtide teostamiseks ja terroriks.

A. Vigny propageerib rahvuslist kaitseväge, nagu see oli revolutsiooni päevil ja nagu tolajal see Saksamaal moodustumas oli.

A. Vigny nõuab, et rahvuslisel kaitsevael olgu alati selge tema poliitiline seisukoht riigis. See viimane mõte, — sõjaväe poliitiline seisukoht, on ka meiepäevil kogu Euroopas teravalt esile kerkinud. Ka meiepäevil kordub uuesti A. Vigny küsimus: on siis sõjavägi riigi käsualune või riigi käskija.

Sõjaväeline instituut on seadusliselt alati kõige rohkem reguleeritud: siin näeb seadus ette, mis kaitseväelane peab tegema ja mida mitte ei pea tegema. Eraelus oleks sarnane normeerimine võimatu. Iga riigi kaitseväe eeskirjad lähevad juba oma määruste esimestel lehekülgedel ette, mis on sõjaväe siht rahu- ja sõjaajal.

Vaatamata kõigile neile seaduse tõketele ei ole sõjaväe poliitiline seisukoht meiepäevil, kus maksab laialdane demokraatia, kaugeltki

kergesti lahendatav. Meieaja parlamentarismi põhimõte seisab selles, et rahvas valitseb ennast oma valitud esindajate kaudu, kes parlamendis koonduvad poliitilisteks rühmitusteks. Poliitiliste rühmituste emavahelised tülid, mis sageli kergivad isiklistel motiividel, nihutavad tagaplaanile riigi kui terviku huvid. See on meieaja „logiseva demokraatia“ suurim pahe, nagu tähendas üks Inglise riigimehi.

Iga poliitiline rühmitus soovib oma rahvale „head“. See hea mõiste on aga sageli veniv ja teed tema realiseerimiseks väga mitmekesised.

„Rahva nimel“, „rahva huvides“ haaratakse siin kaitseväe abi järele, et võimule viia üksikute võimuahnust.

See on sõjaväeline diktatuur, mis meiepäevil Euroopas nii igapäine. Hispaania Primo-de-Rivera, Itaalia Mussolini, need on sõjaväe abil võimule pääsmised, siis — Kreekas, Poolas, Leedus, Portugaalis.

See on vana Rooma oma langemisel, sõdurkeisrite ajajärgul. Sel ajal oli see nagu reegel, et sõjaväe juht sai rahuajal ka rahva poliitiliseks juhiks.

Olen ligi kahe aasta jooksul suure huviga jälginud prantsuse ohvitserkonna poliitilist ilma-vaadet. Siin valitseb laialdane mitmekesisus: siin on vanu kuningriiklise kalduvusega aadlivõsused, samuti ka sotsialistlike rühmituste poolehoidjaid.

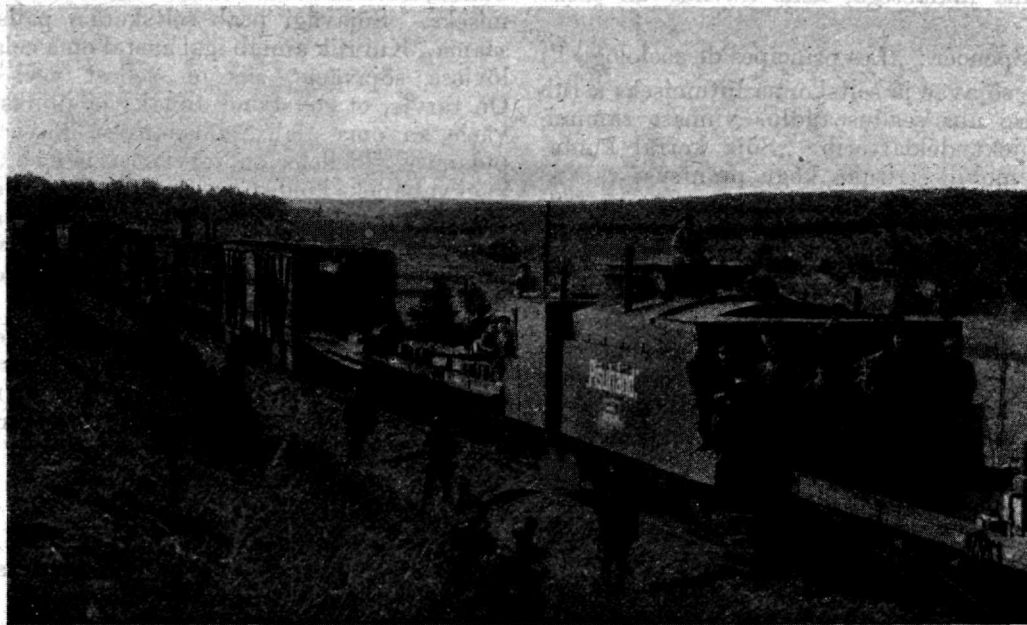
Prantslastele omase helevusega arutatakse päevaküsimusi, lüüakse ägedaid vaieldusi, kuid sõjaväeline diktatuur leiaks Prantsusmaal vaevalt pinda. On need valusad ajaloolised kogemused, on see vana aastasade kultuur ja distsipliin, — tarvis ainult lausuda üks sõna „la France“ — ja kuningriiklane annab käe äärmisele sotsialistile, minnes vennalikult selle suure loosungi — Prantsusmaa eest läbi tulest ja veest. Prantsusmaa kui terviku huvides ei ole prantslastel parteisid.

Prantsuse parlamendis on neil päevil arutustel uus väeteenistuse kava uutal alustel.

See kava näeb ette sõjaväe eemalhoitu kõigist poliitilistest intriigidest, rahutuste naha-surumistest ja avalikkorra hoidmisest. Selleks on eriline väeosa la garde républicaine ja politsei.

Vabadussõja päevilt.

Soomusrong „Kapten Irv“ rindel Irboska jaama lähedal.

Sõjaväe siht ja ülesanne on üks: Prantsusmaa kui terviku kaitse.

Siia võib veel juurde lisada, et poliitiliste õiguste mõttes on Prantsuse sõjavägi kõige konservatiivsem: ei sõduritel ega ohvitseridel ei ole aktiiv ega passiiv valimisõigust. See poliitiliste õiguste andmine sõjaväele oleks, praegust parlamendi koosseisu arvesse võttes, võrdlemisi kergesti läbiviidav. Seda aga ei tehta. Selle peale vaadatakse kui ajaloolise traditsiooni peale, kus sõjavägi on väljaspool igasuguseid poliitilisi parteisid.

Kasvagu ja arenegu ka meie kaitsevägi poliitiliselt erapooletul pinnal. Jäägu eemale meie kaitseväest igasugune parteiline kihutus-töö, olgu see parem- või vasakpoolne. Ka meie kaitseväe loosungiks olgu kogu rahvas, kelle kaitseks eksisteerib sõjavägi väljaspool parteide tülisid.

II.

Endiseid sõjavägesid iseloomustas asjaolu, et sõjavägi oli alalisel vaenujalal seltskonnaga, kelle keskel ta asus. Seda vaenu õhutati ja hoiti sihilikult. Sõjavägi oli isevalitsuse tugi, kes vajab alalist rusikat kõigi rahutuste likvideerimiseks. Tuli hoida, et sõjavägi ei „vennastaks“ seltskonnaga. Sel juhul võiks ta kaotada oma tegevusväärtuse ja võime, nagu sõja korral vaenlasega sõbrustav sõjavägi enam lahinguvõimeline ei ole. Iseloomustavaks näi-

teks selles on Vene revolutsioon, kus isevalitsus langes faktiliselt just siis, kui Peterburi garnison liitus mässajatega.

Vene sõjavägi on meile selles mõttes just pildirikas, kus ligi terve aastasaja kestel just sõjaväes kui monarhia toes eneses tekksid avalikud või salajased käärimised isevalitsuse vastu. See oli Vene sõjaväe kurbloolus, keda mobiliseeriti rahvast ja keda kasutati sama rahva vastu: monarhia ja rahva huvid ei olnud ju kaugeltki ühed ja neetsamad.

Need olid dekabristide mäss, Mustamere laevastiku rahutused ja Aleksander III ajal suur ülevenemaaline salajane monarhismi vastane „лига свободы“, kelle liikmeteks muuseas ka 42 tegevväe ohvitseri polkovnik Aschenbrenneriga eesotsas.

Vene sõjavägi otsis kobades kontakti rahvaga ja see otsimine leidis väljapääsu kõigis haiglastes avaldustes.

Kui sakslased oma rahvuslise sõjaväe organiseerimises, alates 1813 a., tunnustasid sõjaväe juriidiliseks instituudiks (Stein 1832), kus maksab õigusline kord, siis läksid inglased kaugemale.

Herbert Spencer omas „Sotsioloogilistes printsiipides“ Iceb sõjaväe seltekonniliseks (sotsioloogiliseks) instituudiks, kes eksisteerib seltskonna huvides. H. Spencer väidab, et „sõjavägi, nagu iga teine seltskondline insti-

tuut, vajab alalist kontakti selle rahva ja seltskonna liikmetega, kelle huvides ka eksisteerib.“

(H. Spencer: „Les principes de sociologie.“)

Selle sõjaväe ja seltskonna liitumiseks astub Prantsuse uus seaduseandlus viimase sammu. See projekt deklareerib: „Sõja korral kuulutatakse mobiliseerituks kogu prantsuse rahvas vanaduse ja soo peale vaatamata“. See on piirjoon, millest kaugemale minek võimata. Seega on suletud ajalooline ringjoon, kus iga sõdur oli kodanik ja iga kodanik — sõdur.

Oleme tagasi jõudnud noisse aegadesse, kus võitles kogu rahvas oma olemasolu eest, pannes kaalule kogu oma võime, varanduse, kus „naised ohverdasid oma juuksed, et punuda neist vibunööre (Kartaago).

Sõjaväe mõiste on liitunud rahva mõistega. Sõjaväe kasvatus on saanud kogu rahva kasvatuks.

Meieaja demokraatlikkudes riikides on see koostöö seltskonna ja sõjaväe vahel omandanud laialdase eluõiguse. Kuid siin vast satutakse teise äärmusse.

Ka kõige demokraatlikumas riigis ei saa sõjaväe üledemokratiseerida. Sõjavägi on ja jääb kindla piirjoontega hierarhiliseks institutidiks, olgugi et ta töö ja tegevus nõuab tihedat koostööd rahvaga.

Kujuka näite selleks andsid enamlased, kes lõhkusid imekergelt tsaari sõjaväe tema üledemokratiseerimisega ja löid lõpuks oma sõjaväe suurelt osalt endiste tsaari ohvitseride abil ja vanuil tsaari-sõjaväe põhimõtetele. Kuigi ei saa äärmuseni demokraatiseerida ja moderniseerida ka kõige demokraatlikuma riigi sõjaväge, — võib siiski aga muuta vaimu, luua uusi sihtjooni suhetes, mis liidaks seltskonna ja sõjaväe, näidates, et kumbki eksisteerib ühistes huvides.

Selles meie demokraatlikkude sõjavägede kasvatuses tuleb loobuda iganenud vaatest, nagu oleks kasarm ainuke koht, kus kasvab ja õpib sõjavägi. Ei! Suur osa sõjaväe kasvatus- ja õppetöös tuleb viia väljaspoole kasarmuid — looli, kaitseliitu, seltskonda. Kuid meie, ja just meie ei saa veel läbi kaugeltki ilma kasarmuta. See on vist kõigile selge.

Uute suhete loomisel seltskonna ja sõjaväe vahel tuleb kõigi abinõudega äratada seltskonna huvi sõjaväe vastu.

Meil on sügavale verre imbutunud see mälestus vanast „kroonuteenistusest“, kus hall sõdurisinel oli sünoniim vangikulele, ja kus eestlane kuulus oli „kroonuteenistusest“ kõrval puiklemisega.

Pahed, mis aastasadade jooksul sisse juurdunud, nõuavad suurt eeltööd nende väljajuurimiseks. Sõjavägi peab seltskonna pailapseks saama. Kui riik annab igal aastal oma eelarvest lõviosa sõjaväele, siis on sellest veel vähe. On tarvis, et seltskond annaks ja juhiks sõjaväele ka oma alalise tähelepanu, huvi, lugupidamise. Selleks on tarvis, et meie sõjavägi vabaneks kõigist neist pahedest, mis endise sõjaväe rahvale vastikuks tegi. Sõjaväele annab tema ilme ja väärtuse tema kaader: ohvitser- ja allohvitserkond. Ja siit tuleks alata tervendust.

Sõjaväeteenistus on väga raske neile, kes teda tõsiselt võtavad, kuid sõjavägi võimaldab ka kerget mundrigaedvistamist kõigile vaimliselt kõhnadele iseloomudele. Tõsise edasipüüdja ohvitseri teeneid on rahuja töös raske silmapaistvaiks teha.

Teenistuses jõuab sageli edasi see, kellel sidemeid, protektsioon ja muud võimalusi. Kui see pahe on olemas, siis ta peletab sõjaväest eemale tõsiseid töömehi.

Meie ohvitserkond on kõige noorem võsu meie arenevas intelligentsis. Kui meie haritlaskond võib oma tekkimist otsida läinud aastaja teisest poolest, siis võime meie oma ohvitserkonna eluaastaid alles kümneil sõrmil lugeda. Meil ei ole veel selle lühikese aja ja võõraste mõjude tõttu suutnud välja areneda omapärane ohvitseritüüp. Meil ei ole veel küllaldaselt süvenenud traditsioone, ei ole küpsenud ohvitserkonna liituvus. Meie ohvitserkonnas on olemas liikuvat elementi, „tulijaid-minejaid“, kes sõja lõppedes lahkusid sõjaväest, katsudes õnne äriilmas ja seal äpardudes valgusid uuesti tagasi sõjaväkke. See hävitab meie ohvitserkonna stabiilsuse, kaalu, väärtuse.

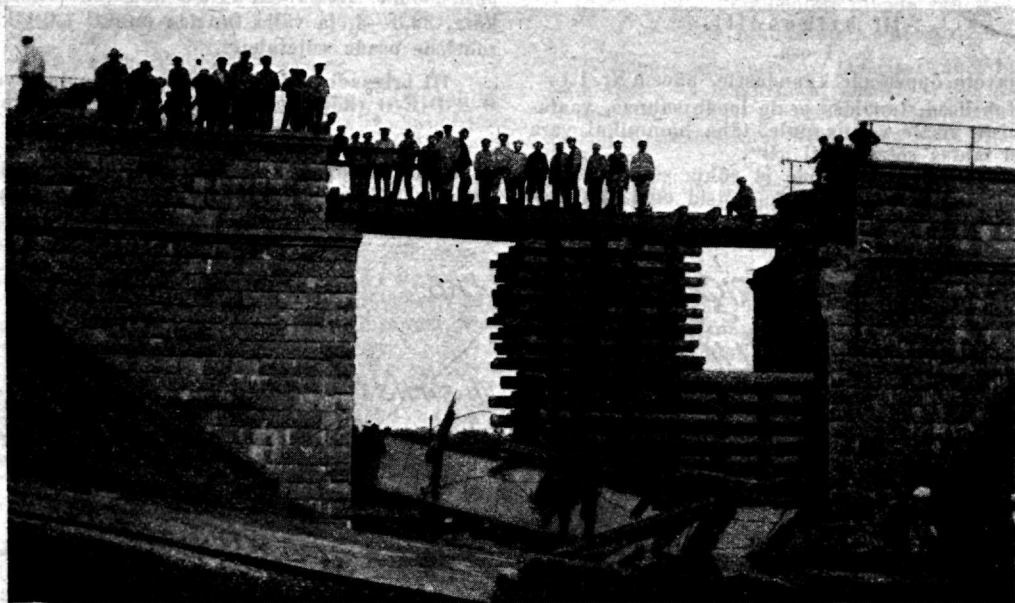
Aeg pani meie noore ohvitserkonna peale suure ajaloolise ülesande, mida meie ohvitserkond lahendas rahuloldavalt. Sõjaväe rahuja töö nõuab omakorda uusi jõupingutusi.

Meie ajal peab ohvitser peaaegu universaalnimene olema. Ta peab põhjalikult tundma oma ametit teoreetiliselt ja praktiliselt. Kuid ohvitser peab ka alati kursis olema kirjanduslistes uudistes, politikas, ta peab tundma oma rahva- ja üldajalugu, talt nõutakse küllaldaselt süvenemist üldteadustesse. Ja veel enam: teenistuses ja ühiskonnas vajab nüüdisaja ohvitser tugevat iseloomu ja avarat ilmavaadet.

Seda kõike saadakse ainult pika ja visa kasvatusel teel.

Ohvitserkonna ettevalmistus on esimeses järjekorras kasvatusline küsimus. Ekslik on arvata, et ohvitseriks võib saada ainult õppides — ka meie Sv. õppeasutus peab olema ühtlasi sõjaväe juhtide kasvatus-

*Vabadussõja päevilt.**Purustatud raudteesilla parandamine.*

asutus. Kingsepp ja rätsep võib oma ameti kätte õppida, ohvitser peab aga kasvama ohvitseriks.

Ta peab peale sõjaväelise teaduse omama iseloomu ja ilmavaate, seega just need omadused, mis meiepäevil annavad inimesele ta väärtuse elus ja ühiskonnas.

Ilmavaade, see on inimese elu filosoofia, see on üldine kriteerium kõigi elusündmuste hinnanguks, arvustuseks, analüüsiks.

Ilmavaade — see on vaimline raamistik kogu inimtegevusele. Iseloom — see on inimese vaimline selgroog.

Iseloom ja ilmavaade — need olgu ka meie ohvitserkonna vaimlise struktuuri nurgakivid, mis aitavad tal täita seda ülesannet, mis praegune aeg uute nõuetega on veeretanud ohvitserkonna õlgadele — liites seltskonna ja sõjaväe üheks tervikuks.

A. J.

Brigaadi koosseisus tegutsevate õppeosade koonduse vastukallaletung.

Täidetud lahingupadrunitega 2. diviisi õppeosade poolt 20. III. 27.

A. Traksmann.

Teatavasti 2. diviisi ülema kindral Reeki poolt korraldati veebruari ja märtsi kuudel käesoleval aastal talvised taktikalised õppused diviisi õppeosadele, mis lõppesid lahinglaskmisega. Õppused kestsid pikemat aega ja pakuvad suurt huvi nii oma ettevalmistuse kui läbiviimise poolest. „Sõdur“ loodab lähemal ajal nende kohta võida tuua pikema ülevaate.

Käesolevas artiklis on võetud käsitlusele õppuste lõpufaas — õppeosade koonduse vastu-

kallaletung ühes lahingulaskmisega, mis viidi läbi 20. III. 27. Kuid nimetatud õppust käsitledes ei ole mitte täpselt kinni peetud sellest olukorrast ja neist käskudest, mis õppustel tegelikult anti, vaid neid on osalt muudetud. Samuti on juurelisatud skeem Nr. 1 osaliselt ümber kujundatud.

Õppuste ideeline külg sealjuures on jäänud muutmata.

BRIGAADI STAAP.

„K“ külas.

Käsk nr. 5.

III brigaadile.

I osa.

(Väljavõte õppeosade koondusele. Skeem Nr. 1.)

1. Rohelised, tungides peale loode suunas, vaatamata siniste visale vastupanule, täna hommikul vara vallutasid tähtsa sõlmpunkti „O“.

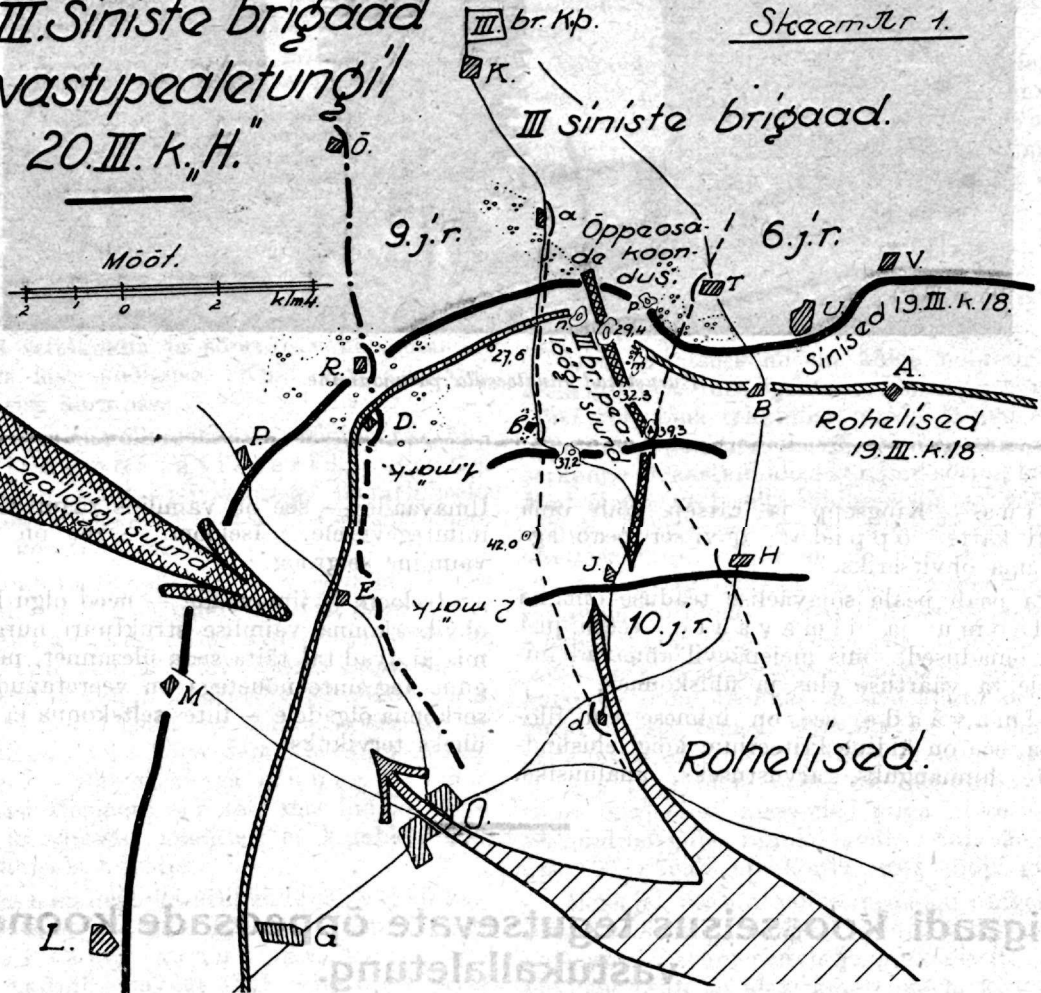
Jätkates edasitungi loode ja põhja suunas, roheliste jalaväe eelosad kella 12-ks võtsid oma alla üldjoone: A-B-kõrg. 29,4-D-E-G.

3. III brigaadi ülesanne on: toetada siniste peajõudude vastupealetungi, milleks 20. III roheliste positsioonid läbi murda üldsuunas kõrg. 29,4-kõrg. 39,3—d, ja välja tungida punkti „O“ kaitsvate roheliste osade seljataha.

III brigaadi pealetungiriba parempoolne vahejoon Õ-R-D-E-O (kõik punktid v. a. III brigaadile).

4. Ülesande täitmiseks otsustasin: anda pealööki õppeosade koondusega üldsuunas: kõrg. 29,4-39,3-d. Õppeosade koondust toetab 9. j. r. paremalt ja 6. j. r. vasakult.

III. Siniste brigaad vastupealetungil 20. III. k. H.

Põhja suunas tegutsevad roheliste 10. j. r. osad suurtükiväe toetusel.

Ägedates lahingutes „O“ juures rohelistel on kannud raskeid kaotusi ja selle tõttu väsinud.

2. Siniste osad, taandudes loode ja põhja suunas, 19. III. k. 12 panid seisma vastase edasitungi üldjoonel: L-M-P-T-U-V.

Põhja suunas tegutseb siniste III brigaad.

Saades juure värskeid jõude, siniste juhatus otsustas: 20. III. hommikul vara asuda vastupealetungile eesmärgiga vallutada tähtis sõlmpunkt „O“.

Pealööki annavad siniste peajõud teede suunas M-O ja P-E-O.

5. Õppeosade koondusel 9. j. r. toetusel vaenlase positsioonid läbi murda kõrg. 29,4-27,6 vahel ja nad kokku rullida kõrgustikkude joonel: 29,4-39,3-J.

Õppeosade koonduse pealetungi riba piirjooned on:
— paremalt: a (v. a.) -b (v. a.) -kõrg. 42,0 (v. a.) -d (j. a.),
— vasakult: T (v. a.) -kõrg. 39,3 (j. a.) -H (v. a.).

Otsekohe toetuse suurtükiväena õppeosade koondusele annab juurde: 1 kerge kahur- ja 1 kerge haubitsi patarei ning 1 raske haubitsi patarei.

Kallaletungi lähtealuse üldjoonel R-kõrg.p-U-V. Lähtealusele asuda „H“-2 tundi.

Lähtealusele asumine ja kallaletungi läbiviimine jalaväl ja suurtükiväl täna üksikasjaliselt ette valmistada.

Jalaväe kallaletungi algus lähtealuselt 20. III. k., H⁶.

Kallaletung teostada kahe hüppega:

1. märk: vallutada kõrg. 37,2-39,3,

2. märk: vallutada joon J-H.

6. Suurtükivägi.

Ettevalmistustuli brigaadi suurtükiväe ülem juhatusel kõigist patareidest ette valmistada sarnaselt, et tule peamass oleks koondatud kõrgustikkude: 29,4; „n“; 27,6 rajooni.

Ettevalmistustule algus „H“-10, eesmärk: neutraliseerida vaenlase kaitseorganid enne jalaväe kallaletungi.

Jalaväe liikumise algades üldtegevuse suurtükiväe tule peamass viia üle kõrg. 32,3; 37,2 ja 39,3 rajooni; pärast 1. märgi vallutamist punktide H; J ja kõrg. 42,0 rajooni.

8. Lahingsideks määrän:

— õppeosade koonduse ja 9. j. r. vahel liiteosa mõlemast üksusest a üks k.-k. jagu ja üks laskurjagu, õppeosade koondusest määratud ohvitseri juhatusel.

Sideks 2 ratsakäskjalga, kes ilmuvad 20. III. kell ..... „a“ juurde.

Ülesanne: tagada tuleside ja vaatlus mõlemate tiibade vahel; liikuda üle b—kõrg. 42,0—d.

— õppeosade koonduse ja 6. j. r. vahel liiteosa: esimesest — 1 laskurjagu, teisest — üks k.-k. ja üks laskurjagu, 6. j. r. määratud ohvitseri juhatusel. Sideks 2 ratsanikku, kes ilmuvad 20. III. kell ..... T juurde.

Ülesanne: tagada tuleside ja vaatlus mõlemate tiibade vahel; liikuda üle kõrg. 39,3-H.

9. Side.

Minu K. P.: kuni H-30 — K külas, pärast 1. märgi vallutamist a külas; pärast 2. märgi vallutamist b talus.

Õppeosade koonduse ülem K. P. lähtealusel kõrg. „p“ juures, kuhu brigaadi side ülema luua traatühendus 20. III. kell..... Brigaadi sidetelg teed mööda üle: K-a-b-37,2-J-d.

II osa.

Brigaadi lahingu- ja toidumoona väljaandmise ja sidumise punktid.

Punktide nimetus	Kuni H	Pärast 1. märgi vallutamist	Pärast 2. märgi vallutamist.
1. Laskemoona väljaandmise punkt . .	Küla „K“	Metsa idaserv küla „a“ juures Küla „a“	Metsa idaserv talu „b“ juures Küla „a“
2. Toiduainete väljaandmise punkt . .			
3. Sidumispunkt			

Käsk on välja saadetud mootorrattaga õppekoonduse ülemale 19. III. k. 14.15.

Z
Kapten
Oper. adjut.

X
Kindral,
III brigaadi ülem.

Y
Kolonel-ltn.,
Staabi ülem.

Täiendavad andmed.

1. Õppeosade koonduse koosseis on järgmine:

a) 3 õppekompaniid à 3 rühma à 4 jagu (2 k.-k. ja 2 laskurjagu)

b) 1 r.-k. kompanii — 3 rühma à 2 r.-k. ja üks rühm — 3 r.-k., kokku 9 r.-k.

d) Siderühm — telefoni ja optiliste sidevahenditega. Optiliste sidevahenditena Luukaslambid ja värvilised signaalraketid.

Käskjalgadeks — 6 ratsan. ja 4 jalgratturit.

2. Õppeosade koondusele juurde antud:

a) 1 kerge kahur- ja 1 kerge haubitsi patareid à 4 suurtükki 1 raske haubitsi patareid — 2 suurtükki.

b) 1 pioneerrühm.

3. Maapind ja ilmastik.

a) Maapind: lumi sulanud, kuid maapind veel läbi jääs, millettõttu ka kõik sood jalaväele ja üksikutele vankritele läbipääsetavad. Teed — porised, raskesti läbipääsetavad raskele suurtükiväele.

b) Ilmastik: vaikne, paks udu, mis ei võimalda vaatlemist üle 2 kilomeetri.

Ilmastiku tõttu lennuväe kasutamine mõlemalt poolt võimata. (Järgneb).

Meie vabadusvõitluse ilukirjanduslik vastukajastus.

Bernhard Linde.

(Järg.)

Kõik need tegelased peavad meie silmis iseloomustama fataalset inimmassi, millel puudub vaimustus kõigele, mis talitab ja toimib mingi ükskõiksusega ja toorusega, nagu liikuma lükatud mehhanism, mis ei anna kellelegi aru oma tegevusest, mis ei olegi iseteadev oma toimingust. Ehk kui need kujud ongi iseteadvust väljendavad, nagu sõjakoolist äsja tulnud lipnik, siis püüavad nad tõendada seda oma iseteadlikkust otse naeruväärse naiivsusega, kõlbmatute abinõudega, mille üle ei saa olla muhelemata. Ning kui need naiivsed iseteadlikud noorurid sõjas lumastavad kohe alguses oma üleoleku massist oma surmaga, siis on see jällegi nii mõttetu ja langeb tühte kogu veel elava massi mõttetu suhtumisega oma sõjalisesse toimingusse. Noore lipniku vastandina võiks nimetada kapten Ellerit, kelles autor näikse kujutavat mingi sõjamehlikkuse eeskuju. Tema toimib kõiges ükskõikse rahuga, mingi harjumuse paratamatus märgib kogu tema olemust ja kõiki tema toiminguid ja mis on autori kujutusel just selle rahuliku ükskõiksuse tõttu eriti otstarbekohased ja eesmärgi saavutavad.

Kahtlemata on iga sõda kultuurivastane nähtus, kuid ikkagi on olemas tundeline vahe, kas meie enesekaitse ja loomulikkude elu alalhoidmise instinktide sisetunne kaasa tuksub meie toimingule, nagu meie seda igaüks tunneme rõvli kallaletungi tagasitõrjumisel, või meie ise endid paigutame sellase kallaletungija seisukohta. Tahaksin uskuda selle lihtsa ja vastuvaidlematu tõsiasja põhjal, et kui meie oma Vabadussõjas võitsime suure ja ülekaalulise vastasega heitluses, siis pidi meie ohvitseris ja sõduris leiduma siiski midagi rohkem, kui liikuma tõugatud passiivsus, mis siis veeres teistega koos ainult harjumuse kulunud rada, mida mööda võis ju liikuda enamus kui kergemalt alluv üldsusele ja sellega kaasas jooksev ajusid liigutamalt. Ja seda suuremat osa ongi A. Kivikas üks näinud oma „vabadussõja romaanis“, kui inimestele sai osaks „ristimine tulega“. Kas ei ole vaist autorile nägemata jäänud väiksem, aga seda olulisem osa Vabadussõja tegelastest, kes olid selleks haputaignaks, mis oma salajase mõju tundmatult andis edasi iseteadvuseta massile, sundides seda edasi liikuma. Võib olla et see väike murdosa hõljus juhtivalt ees, olles ja jäädes nägematuks paljudele, võib olla, sagedasti selle tunde kandjale enestele. Kahjuks on aga see nägematuks jäänud A. Kivikale, ja teisi meie kirjanikke pole Vabadussõja motiivid üldse riivanud, kuna nad tegelikult pole sõjas olnud päale Richard Rohu. Ainult Mait Metsanurgal leiame kahes teoses Vabadussõja aegse seljataguse elu: novellis, „Jumalata“ ja näidendis „Kindrali poeg“.

III

Vabadussõja-aegne reaalne sündmus, vastuhakkamine Tartu tagavarapataljonis on suggereerinud Mait Metsanurgale tema psühholoogilise novelli „Jumalata“, milles kirjanik kujutab kolme vastuhakkaja tüüpi,

kellest kaks teavad, mille eest nad välja astusid, mida pooldavad. Kolmas on aga nagu õhus rippuv, tal ei ole oma jumalat. Vaaren on poolintelligent, kes on lahti käristatud maamullast ja otsemeelsest ja naiivist usust konventsionaalses ja konfessionaalses mõttes ja kes pole suutnud nende asemele muretseda uusi jumalaid ei mõne ühiskondliku aate näol ega ka tühtki teist töökspidamist, mis teda oleks seevõrt tugevalt hingeliselt haaranud, et ta seda pooldades võiks surma minna. Vaaren tunneb hingelist tühjust ja kõhkleb kõige üle. Vastuhakkamisel on ta teistega kaasa läinud, juhtivaltki tegutsenud silmapilgu mõju all protesteerides. Nüüd aga, kus ta põgenejana saab üksi olla, süveneda oma mõtetesse, nõudes ja andes aru neist iseenele, nüüd alles selgub talle tema hingelise tühjuse traagika täielises ulatuses. See jumalata olek ongi õieti Vaarenile surmaks juba siis, kui ta elusana liigub ja tegutseb masinikult, otsides ummikust väljapääsu ja sellega alalhoidu oma elule. Milleks seda? See on küll rohkem instinktiivne elu alalhoiu püüd, millel aga puudub suur ja tõsine sisemine inn ja hoogus. Seda tunneb Vaaren ka ise, kui ta surmale otse silmi vaatab.

Tartu tagavarapataljoni vastuhakkamine moodustab novellis „Jumalata“ ainult mingi kauge tagaseina, mis võimaldas kirjanikule arendada teda huvitavat puht psühholoogilist küsimust, milline on autorit veedelnud juba tema kirjandusliku tegevuse algpäevil. Ei ole raske leida tühtlusjooni Vaareni ja Klaose („Orjad“) sisemistes, hingelistes kõhklemistes, nagu see jätkub päale „Jumalata“ veel „Kindrali pojast“ ja „Jäljetus hauas“. Metsanurk on huvi tundnud alati lõhkiste hingedega inimeste vastu, kes on vähemalt kaheks käristatud, kui nende hing ja nende sisemine mina pole veelgi rohkemaiks kildudeks purustatud ja rebitud ribadeks, mis siis mitmesuguste tuulte käes lipendavad. Neis kõigis elab Vana-Adam, mingi sissejuurdunud ürginimene, mis armastab mõnusat lebamist ja rahulist liikumist kulunud roopaid mööda. Aga neis kõigis on ärrganud tung ja tahe leida väljapääs sellest endisest ja jõuda uude maailma, olles uue ja loodava alusmüüriks ja ehitajaks ühtlasi. Nad kõik on kaotanud usu vanasse, kuhu neid tagasi kisub harjumus ja endise mõnusus, mida ei suuda pakkuda veel see uus, mille eest tuleb võidelda, mis tuleb enesele veel võita, kõigepäält sisemiselt, hingeliselt.

„Kindrali poja“ päätegelane kindrali poeg on selle poolest oma varjukujulisest hoolimata tüüpilise omataoliste keskel. Tema otsingute amplituud on ulatuslikum, kuna see küüniib jumalast üle demokraatlikkude allüüride kommunismini ja jõuab säält välja oma ringkäigu algusele — jumala juurde tagasi. Kas ja kus ta õieti tõsiselt, kogu hingega peatub, seda meie ei tea, ei näe, ei või kindlamalt ka aimata ega teha oletusi. Kõige tõenäolisem on küll, et ta ei viibi kogu oma olemusega mitte kuski, õigem ei suuda seda, olles

selleks liig vähe praktiliselt kaalutlev ja arvestav olukorraga ja sellest tingitud isiklikkude kasudega. Kindrali pojalt puudub tahtejõud, et ennast maksma panna, olgu see oma isa kodus või ka enamlaste juures. Tal on aga ühtlasi küllalt ohtral määral õrna südametunustust ja arvustavalt nägevat teravat silma, mille eest ei jää varju puudused ja eitavad küljed oma ligemas ümbruses. Kodus näeb ta säälseid varjukülgi, ja need viivad ta enamlaste laagrisse. Sääls olles ei jää talle nägematuks nendegi sisemised ja välised vastolud ja puudused, ja need tõukavad ta eemale oma kaugusest kumardatud jumalatest. Kuhu peaks ta nüüd minema, kuhu pöörama, kust otsima ja leidma uusi jumalaid? Suletud on tee endisesse kodanlikesse kodusse ega ole lootusi koduneda kommunistlikkudes oludes. Jääb ainuke võimalik pääsetee: minna palveraamat käes igavesse nirvanasse, kus ei olevat ei ühiskondlikke ega muid ülekohtuseid vastolusid ja alla maani kostvat hädakisa.

Ka kindrali poeg on jõudnud elusalt muutuda surnukehaks, tulles mingi viimse romantikuna teelahkemele, kus kaovad kõik rajad nagu maa alla, kus jääb ainult veel õhku tõusta või maa alla vajuda, muutudes mingiks nägematuks olevuseks.

Kuna „Jumalata“ on novellina oma psühholoogilise lahastuse poolest huvi vääriv teos, mis lugedes kaasa kisub, sest Vaareni hingeliste kahtluste ja sisemise tühjuse ahastav kajastus on selleks küllalt tihedalt käsitletud, et võita nõudlikumagi lugeja poolehoidu, on „Kindrali pojast“ nii päätegelase kui ka teiste osaliste psühholoogiline kirjeldus liig hõre lugeja-vaataja võlumiseks, jättes palju tühjalt kõmivaid kohti,

mis mõjuvad psühholoogiliste lagedate nõmmedena, kus kasvab ainult harva mõni kõhn luuletaim. Mingit vara-vaesust, — muidugi kuntilist, — põevad kõik „Kindrali poja“ osalised ega suuda neist ükski ennast maksma panna kunstiliseltki küllalt usutavalt. Vaevalt oleks sel teosel olnud sellane menu Tallinna Töölis-teatri laval, kui poleks selleks tehtud vastav ja vajaduslik eeltöö Tartus „Vanemuise“ etenduste katkestamisega, ulatades näidendile ülekohtuselt kannataja vagadusepärja. See asjaolu ühelt poolt ja teiselt poolt mitte vähemal määral meie publiku sensatsioonijänu, mis asjatult otsis ja püüdis leida näidendi kujudele vastavaid meie tänapäeva reaalsuses. Need kaks väljaspole kirjanduslikku loomingut kuuluvat asjaolu ongi loonud sellele kompositsioonilt ja psühholoogiliselt lahenduselt õige lonkavale näidendile mingi täitsa põhjendamata menu.

Kui „Jumalata“ kirjutamisele on andnud nähtavasti välise ja kaudse tõuke Tartu tagavarapataljoni kurb sündmus, siis ei leia meie sellastki reaalselt alust „Kindrali pojale“, mis on autoris nähtavasti küpsnud meie ühiskondlike üldolusid vaadeldes, viies kirjaniku kaunis kurbadele ja pessimistlikele mõtetele, mille õrnaks viipeks on juba näidendi tegevuspaiga nimetus: koht ühes kultuurriigis, millele fascismihood päale hakkavad käima“, ja mida kinnitavad autori üksikud seisukohavõtted kogu sündmustiku kestes. Mait Metsanurga kolmas teos, mis kuulub käesolevasse ülevaatesse, on aga saanud välise tõuke 1. detsembri kurbloo järelkajadest, millega seovad tihedad niidid romaani „Jäljetu haud“.

(Lõpp järgmises n-ris).

Mõnda laskeasjandusest.

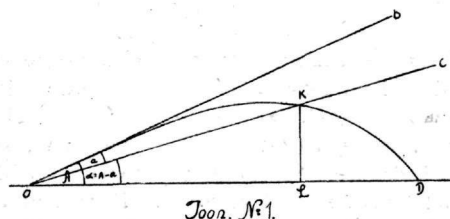
1.

Lendjoon ja selle arvutamine.

Lendjoone tundmine omab erilise tähtsuse raskekuulipildujaist laskmisel. Raskekuulipilduja kui jalaväe kaugemaa tulirolyta tähtsam tegevuse piirkond algab just sealt, kus kergeate automaat relvade ja püsside tuli kaotab oma tarvilise mõju, (s. o. umbes 600 meetrist kaugemale). Nii siis on raskekuulipildujate peategevusala jalaväe tule keskmises ja kaugemas piirkonnas. Et oma ülesannet seai vääriliselt täita, tuleb nendest tulistamise juures otsekohese sihtimise kõrval väga sagedasti tulistada üle oma osa peade atisihtpunktide abil või hoopis kaudse laskmisega. Nende laskeviiside juures, et tagada oma eelosade julgeolekut ja teiseks kuulide vihk viia varjatud märgi pihta, on tarvis teada lendjoone kõrgust igasuguste sihikute juures igasuguste kauguste peale.

Lendjoone kõrguse leidmise viise on mitu. Käesolevas artiklis võtame vaatluse alla paar arvutamise viisi, mis igal asjast huvitatul kerge läbi viia oma lihtsuse tõttu.

a) Arvutamine sihtnurga abil (v. joon. nr. 1).

Oletame, et meil on mingisugune lendjoon OKD sihtnurgaga $\angle A$. Võtame lendjoonel mingisugune punkti K, mille kõrgus sihtjoonest tarvis leida. Tõmbame jooned OKC ja KL, kusjuures KL on lendjoone otsitav kõrgus. Viimase kaugus punktist O on OL. Silmas pidades, et lendjoone tõus võrreldes lennukaugusega väga väike, on lubatud väike ebatäpne oletus, ja nimelt et $OK = OL$.

Tuginedes sellele oletusele, on BOC ($\angle a$) sihtimise nurgaks lendjoonele kauguse OK (OL) peale (s. o.

punktini, kus meil tarvis leida lendjoone kõrgus). Kui nurka COD mõõta tuhandikkudes, siis võime kirjutada:

$$\frac{KL}{OL} = \frac{\angle \alpha}{1000}; \text{ siit järgneb, et } KL = \frac{OL \cdot \angle \alpha}{1000} = \frac{OL (\angle A - \angle \alpha)}{1000}$$

S. o.: lendjoone kõrgus võrdub ühe tuhandikule kaugusest antud punktini kasvatatult sihiku ja selle punktini ulatava lendjoonte sihtnurkade vahele (tuhandikkudes).

Teades sihtnurkade suurust tuhandikkudes, on kerge arvutada lendjoone kõrgust soovitavas punktis.

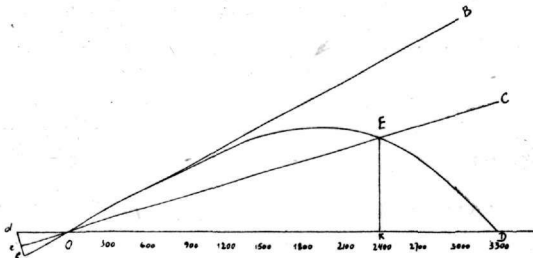
(Sihtnurgad on tuhandikkudes: 1000 — 10; 1200—13; 1400—17; 1600—22; 1800—27; 2000—33; 2200 — 41; 2400 — 51; 2600 — 63; 2800 — 75; 3000 — 90 ja 3200 — 110).

Näiteks, meil on tarvis leida lendjoone kõrgus 1800^x peale, lastes sihikuga 30. Ülalpool toodud valemi järgi leiame:

$$H = \frac{1800 \cdot (90 - 27)}{1000} = 113,4 \times$$

Kui soovitavaid andmeid tabelis ei leidu (vahepealsete kauguste peale), siis võtta antud nurkade vahepealne. Igatahes ebatäpsus on seevõrra väike, et see mingit mõju ei avalda tegeliku laskmise peale.

b) Arvutamine sihiku kõrguse abil (v. joon. nr. 2).

Joon. Nr. 2.

Kasutades sihiku kõrguse tabelit, võime samuti arvutada lendjoone kõrguse sihtimise joonest soovitaval kaugusel. See sünnib järgmiselt. Joonestusel nr. 2 on meil lendjoon 3200^x peale; tarvis selle kõrgus leida 2400^x kaugusel. BOD on sihtnurk. Sihik 32 tarvis, mille kõrgus bd. Eeltoodud oletuse põhjal OE=OK, nii siis ed on sihiku kõrgus 2400^x peale. Meil on tarvis leida EK. Et $\triangle OEK$ ja Oed on võrdelised, siis võime kirjutada:

$$\text{ed: } eO = EK : OK.$$

$$EK = \frac{\text{ed} \cdot OK}{eO} = \frac{(\text{bd} - \text{eb}) \cdot OK}{cO}$$

$\frac{\text{(sihiku kõrgus antud kaugusel — sihiku kõrgus otsitava l. kõrguseni)} \times \text{distsants}}{\text{pikkus.}}$

Sellekohasest tabelist saame andmed sihiku kõrguse kohta. (Kaugused sammudes ja sihiku kõrgused tollides: 400 — 0,163; 600 — 0,205; 800 — 0,267; 1000 — 0,354; 1200 — 0,472; 1400 — 0,622; 1600 — 0,804; 1800 — 1,021; 2000 — 1,275; 2200 — 1,572; 2400 — 1,916; 2600 — 2,311; 2800 — 2,762; 3000, — 3,278; 3200 — 3,874).

Kasutades neid andmeid, leiame lendjoone kõrguse:

$$EK = \frac{(3,874 - 1,916) \cdot 2400}{35} = 134 \times$$

Kumbgi eeltoodud arvutamise viis ei ole sissetoodud oletuste tõttu absoluutselt täpne, kuid kõrvalekaldumised on nii väikesed, et nad tegeliku laskmise juures mingit mõju ei avalda, mispärast nendega arvestada ei tule.

2.

Lendjoonte tabelid.

Eelpool toodud valemite järgi võime leida iga lendjoone kõrguse soovitaval kaugusel. Et ülesannete lahendamise juures tööd lihtsustada, s. o. igakord arvutamist mitte toimetada, on kõrgused antud terve rea lendjoonte tarvis ja tagajärjed kokku võetud sellekohastes tabelites. Nii on vene kaulipilduja „Maksimi“ laske-eeskirjas antud lendjoonte kõrgused iga paarisnumbrilise sihiku tarvis; kuni 1000 sammuni iga 50^x järele ja alates 1000 sammust kaugemale iga 100^x järele. Peale selle on tabelleid, kus tuhandikkudes mõõdetud tõstenurkade järgi lendjoonte kõrgused arvutatud; harilikult 10 tuhandiku järele. Tabelitest saame andmed teatava sihiku ehk raua tõusu tarvis kindlaks määratud kauguste peale. Vahepealsete sihikute või tõstenurkade juures ja vahepealsete kauguste peale võime lendjoone kõrguse ära määrata lihtsa arvutamise teel, kusjuures teatava lühikese osa lendjoonest võtame sirgjoonena.

Näiteks on tarvis laskmisel sihikuga 21 leida lendjoone kõrgus 1650^x kaugusel. Tabelist leiame, et sihiku 22 juures lendjoone kõrgus 1600^x peal 34^x ja 1700^x peal 31^x; tähendab 1600 sammust 1700 sammuni lendjoon laskus 3^x võrra. Võttes lendjoone nende kahe kauguse vahel sirgejoonena leiame, et 50^x peal lendjoon laskus (3:2) 1,5^x võrra ja 1650^x peal on tema kõrgus 32,5^x. Samuti leiame, et 20 juures 1600^x pääl lendjoone kõrgus 21^x ja 1700^x peal 17^x, nii siis 1650^x peal ta kõrgus 19^x. Nii on lendjoone kõrgus 1650^x peal 32,5^x sihik 22 juures ja 19^x sihik 20 juures. Seega on ta 1650^x peal sihik 21 tarvis vähem kui 32,5^x ja rohkem kui 19^x. Arvestades, et lendjoone kõrguse juurekasv sünnib proportsionaalselt kauguse juurekasvule, võime kirjutada:

$$\frac{2200 - 2100}{2200 - 2000} = \frac{32,5 - x}{32,5 - 19} \text{ ehk } \frac{100}{200} = \frac{32,5 - x}{13,5}$$

$$\text{kust } x = 32,5 - \frac{100 \cdot 13,5}{200} = 25,75.$$

Vabadussõja päevilt.

Kaevik Dubrovkas.

Seega on leitud lendjoone kõrgus vahepealse sihiku ja vahepealse kauguse tarvis.

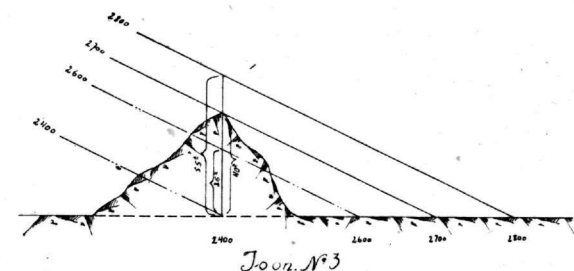
Sagedamini tuleb kasutada lendjoone tabelit üle oma osade peade ja varjatud märgi pihta laskmisel. Võtame esimese juhu. Laskmine sunnib 2800× peale, meie eelosad 1800× kaugusel. Kas võib üle nende peade lasta? Sihik 28 juures on lendjoone kõrgus 1800×, kaugusel 86× (keskmine lendjoon). Ühe hajumise riba kõrgus umbes 3,5×, nelja oma 14× (pool hajumise pinnast alla poole keskmist lendjoont). Seega lendab madalam kuul 72× kõrguselt. Kui igaks juhuks hajumise pinda kolmekordselt võtta, jääb ikkagi järele 44×. Üle oma eelosade peade laskmine on seega siin täitsa hädaohuta.

Varjatud märgi pihta laskmise juures kergivad esile peajasalikult kaks järgmist küsimust:

1) Kui kaugele kukuvad kuulid varjundi taga, mis juhitud üle varjundi harja?

2) Missuguse vähema sihikuga saab lasta, et tabada teataval kaugusel varjundi taga olevat märki?

Võtame esimese juhu (vaata joon. Nr. 3).

Meil on 40× kõrgune mäehari 2400× kaugusel. Lastakse kuulipildujast „Maksim“, sihik 24, sihtpunkt

mäeharjal. Kui kaugele kukuvad kuulid mäe taga? Sihikuga 24 lastes ja sihtides harja pihta läheb lendjoon üle harja (40× kõrgemal horisondist) 2400+x sammu kaugusele. Kui meie sihtpunkti valime mäe jalal, siis jooksevad kuulid ka mäe jalga. Et sama sihtpunkti juures kuulid lendaksid üle harja, on tarvis vastavalt tõsta sihikut. Uus sihik vastab kaugusele 2400+x sammu, kusjuures lendjoone kõrgus 2400× peal oleks 40×.

Vastavast tabelist leiame, et lennu kõrgus 2400× kaugusel:

lastes sihikuga 26	on	26×
„ x „	„	40×
„ 28 „	„	55×

Suurendades sihikut 200× võrra, suureneb lennu kõrgus 29× võrra. Kuupalju sihikut suurendada, et lendjoon tõuseks 40× kõrgusele, s. o. 14× võrra?

$$200 \times \text{ peal tõuseb lendjoon } 29 \times \quad x = \frac{200 \cdot 14}{29} = 96 \times \text{ (ümmarguselt } 100 \times \text{).}$$

Nii siis, lastes sihikuga 27, sihtides mäe jala pihta, lendavad kuulid üle mäe harja ja kukuvad 300× kaugusele mäe taha.

Teise küsimuse juures, leida vähem sihik (kaugus varjundist), millega saaks teatud kaugusel varjundi taga olevat märki tabada, peab lendjoon läbistama kaks punkti: varjundi harja ja märgi.

Näiteks, 150× taga pool 27× kõrget valli on märk. Missuguse vähema sihikuga tabame märki, kui sihtpunkt valitud valli jalal? Võttes lendjoone langeva haru sirgjoonena, võime välja arvata kui

kõrgel peab kuul lendama $100 \times$ märgist, kui lendjoone kõrgus $150 \times$ siinpool märki peab olema $27 \times$.

$$150:100=27:x; \quad x=\frac{100 \cdot 27}{150}=18 \times.$$

Nii siis, otsitava sihiku juures on lendjoone kõrgus $100 \times$ siinpool märki $18 \times$. Tabelist leiame:

sihik	26	juures	lendjoone	kõrgus	$2500 \times$	peal	$14 \times$
"	28	"	"	"	$2700 \times$	"	$17 \times$
"	30	"	"	"	$2900 \times$	"	$21 \times$

Sellest järgneb, et lastes sihikuga 28 (õieti natukene rohkem) ja sihtides valli jalga, kuulid lendavad üle $27 \times$ kõrguse harja ja tabavad $150 \times$ valli taga olevat märki:

Märkus: Sama ülesannet saab lahendada ka kukkumise nurga järele, missugune viis peaaegu lihtsam käesolevast. Pikemalt sellest teisalt.

Lendjoonte graafik

(v. joonestus Nr. 4).

Lendjoonte piltlikumaks kujutamiseks ja mitmesuguste ülesannete hõlpsamaks lahendamiseks on kokku seatud n. n. lendjoonte graafikud. Joonestusel Nr. 4 on lendjooned ehitatud N. Filatovi poolt kokku seatud lendjoonte tabeli järgi vene 3-liinilise kuulipilduja „Maksimi“ tarvis.

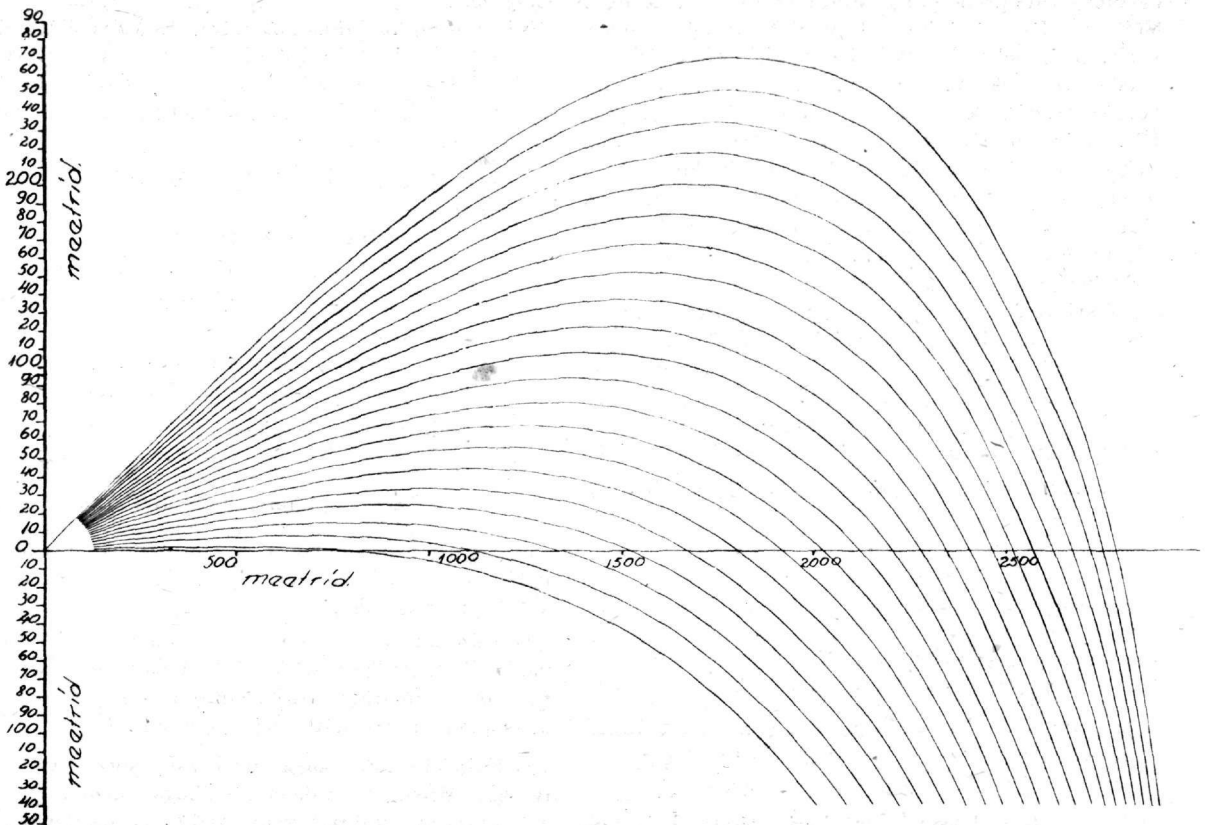
Lendjooned on võetud iga 10 tuhandiku järele alates sihtnurgast, mille suurus 10 tuhandikku. Nii on kõrgema lendjoone sihtnurk 210 t. x telge mööda on antud kaugused, 1 cm — 100 mt ja y telge mööda lendjoonte kõrgused, 1 mm — 2 mt.

Niisuguseid graafikuid võib joonestada igasuguste lendjoonte tabelite tarvis, näiteks tabelite järgi, kus sihtnurgad võetud sihiku järgi. Selle graafiku abil saab lahendada teiste hulgas ka järgmisi ülesandeid.

1. Lendjoone tõus üle sihtimisjoone kindlaks määrata. Laseme loodiga (rauatõus antud tuhandikkudes) 21. Kuulid lendavad 2520 mt kaugusele. Kui kõrgelt lendavad 1600 mt kaugusel? Otsime üles antud lendjoone ja näeme, et 1600 mt vastavat joont lendjoon läbib 84 mm kõrgusel, s. o. tegeliku kauguse peal 168 mt kõrgusel (1 mm — 2 mt). Vahepealsete kaugustel võib leida lendjoone kõrguse sama graafiku järgi. Näiteks tarvis leida lennu kõrgus laskmisel 1600 mt peale, 1300 mt kaugusel. Tabelist leiame, et lähem lendjoon ulatub 1520 mt ja ligem kaugem 1660 mtrini. Vahekorras 4:3 (80:60; 8:6) võime võtta ka lennu kõrgust 1300 mt peal. Selle kaugusel on nende lendjoonte kõrguse vahe 14 mt (7 mm); madalama lendjoone kõrgus on 15 mt. Nii siis oleks otsitav kõrgus 15 mt + 8 mt = 23 mt.

Kuulipilduja „Maksimi“ lendjoonte graafik.

Sihtnurgad 10 tuhandiku järele 210-st alla poole (alates kõrgemast lendjoonest).

Joon. nr. 4.

2. Leida lendjoone kõrguse horisondist teatavas punktis, kuulaskmine sünnib laskehorisondist kõrgemal või madalamal asuva märgi pihta.

Laskmine sünnib märgi pihta 2100 mt kaugusel ja umbes 45 mt kõrgemal laskehorisondist; tarvis leida lendjoone kõrgus 1400 mt kaugusel. Graafikul leiame lendjoone, mis 2100 mt peal 45 mt laskehorisondist kõrgemal; seda lendjoont mööda läheme tagasi kuni 1400 mt teljeni ja leiame, et seal lendjoone kõrgus 54 mm, s. o. tegeliku laskmise juures 108 mt.

3. Kindlaks määrata tõstenurk, kui märk kõrgemal või madalamal laskehorisondist.

Näiteks 1500 mt kaugusel asuv märk on laskehorisondist 30 mt kõrgemal. Graafikus leiame lendjoone, mille kõrgus 1500 mt kaugusel 30 mt ja see puutub kokku laskehorisondiga 1800 mt kaugusel. Nii siis, seadega laskmiseks 1800 mt peale võime antud märki tabada.

Juhul kui märk madalamal, laskehorisondist, toimetatakse vastupidiselt. Näiteks, 1700 mt kaugusel asub märk 20 mt allpool laskehorisonti. Leides vastava lendjoone, näeme et seadega laskmiseks 1500 mt peale võime märki tabada.

4. Välja selgitada kuulide lend teatava kauguse peale tähtsamate esemete suhtes.

Selleks joonestada tarvilises suunas vahapaberile maastiku profiil mõõdus, milles graafik kokku seatud (kaugus 1 sm — 100 mt; kõrgus 1 mm — 2 mt). See profiil panna lendjoonte graafikule, siis saame selge pildi kuidas kuulid lendavad igasuguste sihtnurkade juures maastiku suhtes.

Samal viisil võime soovitatavates suunades kindlaks määrata tabamata alad; lameda tule alad (kus kuulid maapinnale peaaegu rööbiti jooksevad) jne.

5. Veel on võimalik lendjoonte graafiku järgi arvutada kukkumisnurka tuhandikkudes, sest selle suurus võrdub 10-kordsele lendjoone kõrgusele 100 mt enne laskehorisondi läbistumist (pikem seletus selle kohta kirjutuses kukkumisnurka kohta). Näiteks, laskmise juures 1800 mt peale on lendjoone kõrgus 1700 mt peal ligi 13 mt (6,5 mm); seega on kukkumisnurk ligi 130 (13×10) tuhandikku. Tabelist leiame, et kukkumisnurk 2400 mt peal 109 ja 2600 mt peal 134 tuhandikku. Siit näeme, et antud viisil leitud kukkumisnurk on kaunis täpne, ja seda arvutamise viisi võib julgesti kasutada tegeliku laskmisel.

A. P.

Lennuväe kasutamise ja organisatsiooni küsimusi.

Õhujõudude kasutamise põhimõtet ei ole veel paigutatud kindlatesse raamidesse. Pea iga suurriik käsitleb sõda käsimust isemoodi, eelistades üht või teist lennuväe eriliiki ning esitades nende kasutamiseks omapäraseid vaateid. Lennuväe kirjanduses peegelduvad järsult lahku minevalt kaks põhivaadet: 1) lennuvägi kui abiväelikk, 2) lennuvägi kui iseseisv sõjaline jõud. Need vaated loovad omapäraseid nõudeid lennuväe tehnilistes tingimustes ning kasutamises, resp. organisatsioonis.

Lennuväe kasutamine abiväeligiina sai aluse Ilma-sõjas, ning kuni sõja lõpuni säilis peaaegu täielikult see vaade, et õhuvahendite peaaesandeks on maa- ja mere-sõjajõudude tegevuse hõlbustamine ja täiendamine.

Selle domineeriva vaate kõrval kerkis sõja lõpu mõnes sõdivas riigis päevakorraks ka mõte, — kas ei oleks võimalik ja vast kasulikumi esitada õhujõududele iseseisvate ülesannete täitmist. See mõte jäi aga teostamata; võib olla osalt seepärast, et sõda lõppes enne, kui vastavaid abinõusid jõuti soetada. Peale sõja lõppu lõi see küsimus veel suuremaid laineid ning tulemuseks oli lennuväe tunnustamine iseseisva sõjajõuna, eraldatuna maa- ja mereväest (otsekoheselt). Tekkisid iseseisvad keskorganid — õhuministeeriumid.

Üheks riigiks, kus iseseisva lennuväe põhimõte läbi on lõõnud ning kus praegu teostatakse selle tegeliku organiseerimist, on Itaalia. Sarnase lennuväe kasutamise evolutsioon peegeldub piltlikult Itaalia silmapaistvama lennuväelase, endise sõjaväe õhujõudude juhataja kindral Douhet teoses „Il dominio dell'aria“, — „Ülevõim õhus“, — mis ilmunud ka venekeelses tõlkes. Ei ole vast huvituset jälgida selle vanema lennuväelase (teenis Itaalia lennuväes juba enne Ilma-sõda) vaateid, et selgitada mõningaid põhjapaneva tähtsuse kasutamise ja organisatsiooni küsimusi. Douhet läheb välja seisukohast, et mõõdunud sõja kogemus võib olla ainult lähtepunktiks ning milgil tingimusel ei tohi esineda põhjapaneva alusena, millele võiks rajada tuleviku kaitseplaani.

Lennuväe võimeks loeb autor päämiselt seda, et lennuvägi kui sõjaline jõud on kõige paremini kohastatud pealetungi tegevuseks, kuna ta viimase momendini võib vaenlast rünnatava punkti suhtes hoida teadmatuse; kui aga rünnak on juba selgunud, ei jatku kaitsjal enam aega toetuse kogumiseks, sest õhurünnak areneb kiiresti. Pealegi kuulub õhukaitseks rohkem jõudu, kui õhurünnakuks. See asjaolu lükkab ümber seni säilinud tõe, et iga tulirelva arenemine loob ühtlasi ka paremsi kaitse tegevuseks; siin näeme vastupidist, — lennuvägi võimaldab soodustusi ainult pealetungiks. Väite tõendusena toob Douhet mitme eseme kaitsmist, kus igat eset tuleb kaitsta eraldi. Kui neid märke on, näiteks, 20 siis oleks kaitseks tarvis 20 korda suurem jõud sellest, mis vastasel on pealetungiks. Sellest selgub, et lennuk, kui peamiselt pealetungi relv, ei kõlba hästi kaitse otstarbeks.

Vaenlase õhurünnakute takistamiseks ja ärahoitmiseks ei näe Douhet muud tegelikku abinõu, kui vastase õhujõudude hävitamist ja ülevõimu saavutamist õhus. Ta tähendab: „Ülevõim õhus on tarvis hävitada kõik vaenlase lennuvahendid, olgu need kas õhus, baasides, ladudes, tehastes jne., ühesõnaga igalpool, kus nad võivad asuda või kus neid võidakse valmistada. Sarnast hävitust ei suuda sünnitada ei maa- ega ka merejõud. Sellest järeldus: õhujõud, olles võimas saavutamata ülevõimu õhus, — osutub rippumatuks oma organisatsioonis ja kasutamises maa- ning mereväest...“

O r g a n i s a t s i o o n. Organisatsioon esitab ta põhilause:

1. „Õhuvahendid, mis kasutatakse maa- ning mereväe tegevuse soodustamiseks ja kõvendamiseks, moodustavad lahutamata osa armeest või laevastikust ja seepärast osutuvad sarnased õhujõud ise maa- ja mereväe osana.“

2. „Õhuvahendid, mis määratud sõjaliste ülesannete täitmiseks, kus maavägi ja laevastik ei saa kaasa aidata, asudes väljaspool oma tegevusvõimalusi, peavad olema iseseisvad ning moodustama õhuarmee (õhuväe), — organi, mis peab tegutsema paralleelselt

ja kooskõlastatult maaväega ja laevastikuga, kuid neist rippumatult.

Esimese, s. t. abilennuväe juures Douhet pike-malt ei peatu, sest kuuludes maaväe või laevastiku koosseisu, on nad otsekoheselt rippuvuses viimastest, alates organisatsioonist ning lõppedes kasutamiseiga.

Iseseisev lennugi peab autori arvates koosnema pommitus- ning lahingulennukite üksustest; esimesed on määratud pealtungi tegevuseks maapealsete märkide pihta, teised, — esimestele tegutsemise võimaldamiseks ka õhuvaenlase vastutegevusel. Mida suurem on pommitus-lennuväe jõud, seda kergemini suudab ta purustada kõik, mis toetab vaenlase lennugäe, seepärast peab pommitus-lennuväe jõud olema võimalikult suurem.

Lahing-lennuosade jõud peab aga vastama ainult arvatava vaenlase esialgsele vastupanule õhus, sest peale ülevõimu saavutamist õhus kaob tarvidus sarnased lennukite otsekoheseks kasutamiseks. Pommitus-lennuväele aga avanevad peale ülevõimu saavutamist õhus veel laiad tegevusvõimalused, suunides näiteks tegevuse vaenlase maa- ja mereväe pihta või vaenlase seljataguse halvamiseks.

Taktikaliste omaduste poolest ei erine Douhet poolt kirjeldatud pommituslennuk palju nüüdisaegselt moodsast pommituslennukist. Kiiruses esitab ta keskmise nõude, üksuselt nõuab ühe rünnakuga küllaldaste tagajärgede saavutamist. Sellena näeb lennukite gruppi, mis võimas lõhkuma ühe lennuga maa-ala 500 m. läbimõõduga, milleks kuluks lõhkeainet 20 tonni. Oletades, et lennuk tõstab pomme 2 tonni, peaks üksus koosnema 10 lennukist. See arv võib muidugi muududa, olenedes lennuki tõstejõust, kuid üksuse üldine pommidekaal peab püsima 20 tonni peal. Lennukite arvu piirideks üksuses seab ta 4—12.

Lahingulennukite üksuse ülesanne oleks tee puhastamine pommituslennukitele, võimaldades neile omi ülesandeid täita ka siis, kui vaenlane avaldab õhus vastupanu, misparast lahingulennukid peavad olema kohastatud õhuvõitluseks.

Varsti peale õhuvõitluse tekkimist Ilmasõjas selgus, et kiirematel lennukitel oli selles palju paremusi, sest nad võisid omal algatusel kas peale tungida või sellest end kõrvale hoida. Selle tulemusena tekkisid n.n. hävitajad-lennukid.

Hävitaja-lennukit, vaatamata oma pealtungi võimetest, kasutati kaitse eesmärgiga. Juba tema väike tegevusraadius sundis vaenlast ootama, või jällegi otsima teda sääli, kus kardeti vaenlase lennugäe tegevust. Hävitajad kasutati laialipaisatult ja lahing omas enamasti kaksikvõitluse iseloomu, milles väljendus individuaal osavus ja oskus.

Douhet arvates lahingulennukite salk, mis koosneb väiksema kiirusega lennukitest, kuid mis võivad oma relvadega luua tugeva tulekaitse enese ümber, suudab siiski vastu panna hävitajate rünnakule.

Lahingulennukilt nõuab autor maksimaalset lahinguvõimet, ja kui võimalik, ka kaitset, näiteks, soomuse näol hädaohtlikkumades kohtades. Tugevamat lahinguvõimet võib saavutada relvastuse suurendamisega, asetades neid nõnda, et võib koondada maksimaalset tuld igas suunas. Sarnased lennukid võivad õhurünnakutele vastu panna tulega, mis kaugelt ületab intensiivsuse poolest hävitajate lennukite tule. Tegutsedes rivis, silmas pidades maksimaalse tule võimalusi, on vaevalt mõeldav lähenemine hävitajatega lahingulennukite üksusele. Sarnase grupi ülesandeks jääb just rünnakute eest kaitsmine, mitte aga vaenlase ülesotsimine ja võitluse sundimine.

Et neid salku edukalt võiks rünnata, selleks on Douhet arvates tarvis samad salgad, kuid suuremal arvul, paremini relvastatud ja paremini kaitstud (konstruktiivselt). Muidugi võivad ainult kogemus ja praktika anda küllaldasi andmeid lahingulennukite salku kuuluva lennukite arvu, nende rivi ja taktika kohta.

Üheks tähtsamaks teguriks lennugäes osutub materiaalse stabiilsuse küsimus. Ülaltoodud kujul esitatud õhuvägi, mis koosneks peamiselt pommitus- ja lahingulennukite üksustest, Douhet arvates lahendaks selle küsimuse sootuvalt. Teatavasti pea iga uus lennuki tüüp toob teatud paremusi. Kui sammuda ühes lennuki tehnilise arenguga, siis peaksime õige tihti uuendama lennukite koosseisu paremate, moodsamate lennukitega, mis aga majandusliselt võimata väikese sissetulekuga ning ilma lennutõöstuseta riigil.

Praegusajal, nagu teame, antakse suur tähtsus hävitus-lennuväele. Selle lennugäe lahinguvõime on leib peamiselt kiirusest, milles tihti peale püsitatakse uusi rekorde; sellest järeldub, et hävitus-lennugäe ei ole stabiilne juba oma iseloomu poolest. Sama võib öelda kõikide lennukite kohta, mille aluseks võetakse kiirus.

Hoopis teissugune on Douhet vaade lennukitele, mis peaksid moodustama õhuväe: nimelt vajavad sarnased pommitus- kui ka lahingulennukid ainult keskmist kiirust. Neid lennukid võib kergesti transport-, s. o. eraelu teenistusse rakendada ning samuti ümberpöörduvalt, sõjakorral saada era lennugäest, kui viimane on hästi arenenud, tugevajuulis abi sõjalennuväele.

K a s u t a m i n e. Õhuväe kasutamise põhilauseks seab Douhet massilise pealtungi. Ta leiab, et mingi tunnusmärk ei hoiata vaenlast rünnatava punkti suhtes. Ründaja omab maksimaalse ülekaalu operatsiooni toimimise algatuse tõttu. Mis ka vaenlane ei teeks, ta võib ikkagi ainult ühe osa jõudega vastukaalustada ründavat õhuväe.

Märkide valik Douhet arvates ripub ära ülesseatud eesmärgist, olenedes sellest, kas soovitakse saavutada ülevõimu õhus, ära lõigata sõjavägi ta baasist või külvata hävitus vaenlase territooriumile jne. Ühe märgi eelistamine teise ees ripub ära olukorra iseloomust. Ei ole igakorral kasulik õhus ülevõimu saavutamise vaenlase õhujõudude hävitamise eesmärgil. Kui vaenlase õhujõud on tõsisemaks vastupanuks nõrgad, on õigem asuda kohe tähtsamate märkide purustamisele. Ei saa täpseid kasutamismõtteid üles seada; põhiprintsiibiks olgu aga ikka sünnitada vaenlasele kõige kiiremal viisil maksimaalset kahju.

K a i t s e. Kõikidele kaitse kaitse vaenlase õhurünnaku eest, vastab Douhet: „Peale tungides... Ainum tõelik õhukaitse abinõu võib olla ainult vaenlase õhujõu hävitamine või vähendamine. Siin maksu põhimõte: kergem on hävitada vaenlase õhujõude, lõhkudes tema baase, kui otsida lendaajaid õhus, et neid maha nokkida.“

N.n. kohalik kaitse, s. t. eriti tähtsate punktide kaitsmine on Douhet arvates võimalik kahel viisil: takistades vaenlasel pommitamist ja varjates märkisid vaenlase silmade eest. Kuid ei ole ju teostatav linnade, sadamate, jaamade jne. varjamine. Ka esimene viis võib anda siin õige piiratud tagajärgi.

Maapealsete õhukaitsevahendite, peamiselt zeniitkahurite tegevus on õige piiratud, peale selle peab neid iga punkti kaitseks tarvitama suurel arvul, sest nende tegevuse raadius on väike. Madalal lend zeniitkahurite tule all on teataval määral vähem kardetav kui kõrgema (teatud piirides) lennu juures, sest kahuri nurga asendid on esimesel juhul palju suuremad. Douhet tuleb järeldusele, et kahurite kasutamine lennukite vastu on energia ja materjali kasuta kulutamise.

Nõnda jõuab Douhet järeldusele, et ka kohalik kaitse ei anna tegelikke tagajärgi võitlemisel õhurünnakute vastu, tõestades veel kord, et õhusõda ei luba kaitset, vaid ainult pealtungi.

Õ h u s õ j a a r e n g. Õhusõja arengu kohta tähendab Douhet, et senikaua kui riikide õhujõud endisel kujul säilivad, peamiselt maaväe ja laevastiku abivahendina ei või kokkupõrkel areneda õhusõda sõna tõelises mõistes, vaid leiavad aset ainult üksikud õhuvõitlused ühenduses maa- ja mereoperatsioonidega või neist olenevalt.

Õhuväe peamiseks ülesandeks olgu vaenlasele maapeal võimalikult suurema kahju sünnitamine. Selle teostamine on olnud vastavaist õhujõudest ja otsarbekohasest märgi valikust rünnakuks. Ründamis-märkide valik osutub õhusõja operatsioonides üheks keerulisemaks ülesandeks, eriti veel siis, kui mõlematel pooltel tegutseb iseseisev lennukivõime. Võidu tagamiseks võib ülevõimu saavutamiseks õhus olla kasulik, kuid see võib aga tuua ka kahju, sest enne sihi taotlemist võib ehk vaenlase lennukivõime demoraliseerida juba sõjaväe ja kodanikud.

Kindlaid reegleid märkide valikus ei ole; see on olnud olukorra tingimustest ning õhujõudude juhatajate geniaalsusest. Kui aga märk on valitud, siis peab selle hävitamine sündima minimaalse aja vältel.

Välja lennates ülesande täitmisele ei tohi õhuvõime piüda kohata vaenlase lennukivõime, muidu on õhulahing möödapääsmata.

Õhuvõime tuleb kasutada ta tegevusvõimaluste äärmuste piires, kokkuhoiu printsiibile mitte rõhku pannes. Nimelt otsustab sõja lõhkeainete hulk selle kasuks, kellele võimaldub seda alla loopida lühema aja kestel suuremal määral.

Ilmasõja purustustööd olid määratu suured, kuid rahvad kandsid seda välja, sest see sündis pika aja väl-

tel. Douhet arvates oleks jatkunud poollestki hävitustöödest, kui see oleks sündinud 3 kuu, ning ainult veerandist, oleks see sündinud 8 päeva jooksul.

K o k k u v õ t e. Douhet vaade iseseisva lennukivõime eelistamises ei ole ainuke. Iseseisev õhuvõime on praegu juba olemas Inglismaal. Ameerika Ühisriikide silmapaistvama sõjamehe kindral Mitchelli vaated selles küsimuses eralduvad ainult vähe Douhet omadest. Lennukivõime kasutamises Prantsusmaal võis juba sõjaajal märgata pealetungi-tegevuse nõuet kaitse otstarbel; seal tegutsesid selle eesmärgiga enamasti ainult lennukivõime hävitajad.

Need põhjapaneeva tähtsusega ideed ning vaated kergivad esile lennukivõime kasutamise evolutsiooni mõjul ja sunnivad neid uurima ning analüüsima, et leida vastav moodus ka meie lennukivõime kasutamises. Loomulikult tuleb meil arvestada olukorraga ning tuleb hoiduda ühekülgetest äärmustest.

Kohastades Douhet vaateid meie oludele, kergivad tahtmatult esile küsimused, kuivõrt need organisatsioonid ja kasutamise põhimõtted meile sobivad. Ei tahaks just ülaltloodud vaateid eelistada, kuid nii mitmeski põhimõttes pööravad need enese peale tõsise tähelepanu.

A. J.

Tervisliisi tingimusi lennukivõime teenistuseks.

J. V i b u r g, sanit.-kapten.

Viimase aja tehnika kiire arenguga muutub ka tema rakendamine paljudel kultuurielu aladel. Tarvitavad aparatuurid muutuvad ikka täiuslikumaks, nende tarvitamine nõuab ikka suuremat vilumust; nende käsitamise äraõppimine nõuab erilist õppeviisi. Ei moodusta siin muidugi erandit ka sõjaasjandus, milles tehnika rakendamine enneaegselt kõrgusele on jõudnud.

Tehnikaga tõusevad ka nõuded, mis seatakse üles üksikisikuile, kes nendega tegemist teevad. Eriti puudutab see õhuasjandust. On selge, et õhuasjanduses tegutsejad vajavad hoopis teist tehnilist haridust kui ka puht isiklisi omadusi, kui, näiteks, mõnel teisel tehnilisel alal. Sellest on riikes, mis omavad suure lennukivõime, tekkinud tarve lennukivõime personaali eriliseks läbikatsumiseks. Sellest on huvitatud ka meie Sv. Tervishoiuvalitsus.

Möödunud suvel muuseas tehti professor Puusepale tema väljamaal viibimise puhul ülesandeks lähemalt tutvuda lennukivõime äärmekatsumise teistes riikes.

Huvi tundes osutus ka mul võimalikuks saada prof. Puusepalt küsimuse kohta järgmist ülevaadet.

Prantsusmaal on terve rida spetsiaalasi, millede ülesandeks on uurida lennukivõime teenistusse kõlbulikke kandidaate. Neist olen isiklikult külastanud Pariisis asuvat. Kõik asutused on ehitatud ühe tüübi järgi ja varustatud laboratooriumiga ning aparatuuriga, mis

kandidaadi järelekatsumiseks tarvilikud ja mis võimaldavad katsete teel küsimuste lahendamise, mis vastavad lennukivõime vajadustele.

Need küsimused peamiselt tekivad kahes suunas. Esiteks nad teevad tegemist muutustega, mis tekivad inimorganismis, asetatult ebanormaalsesse tingimustesse ühenduses aviatsooniga, ja teiseks, millist osa etendavad mõned füsioloogilised funktsioonid lendamise ajal.

Mida kõrgemale maapinnast, seda külmemaks muutub õhk: on arvatud välja, et iga 100 meetriga õhusoojus langeb poole kraadi võrt, kui õhk on küllastatud veeauruga, ja ühe kraadi võrt, kui õhk on kuiv. Nii siis keskmiselt, kui maapinnal on 15° sooja, siis võib 5000 meetri kõrgusel oletada umbes 15—17° külma. Sarnane temperatuuri langus kestab kuni 11.000 meetri kõrguseni, millest kõrgemale ta juba umbes —56° peale peatuma jääb.

Samuti kui soojus, langeb ka baromeetiline rõhk.

Õhuniiskus on maa lähedal väga muutlik ja teatud kõrgusest ülespoole muudab ennast äärmise kuivuseks.

Ventilatsioon koosneb kolmest tegurist: tuulest, lennuki edasilükkumisest ja propelleri töötamisest.

Halvavalt mõjuvad inimese peale ka lennuki kiirus ja müra, mis tekib mootori ja propelleri töötamisel.

Kõik need tegurid kutsuvad hingamisringvoolu- ja teiste elundite töötamises esile muutusi. Nendesse tingimustesse asetatud inimene peab suutma seda välja kannatada, ja et see kahju ei teeks, peab tervis olema vastupanev ja tugev.

Hingamiselundid kannatavad õhurõhu ja koosseisu kuni 11.000 meetri kõrguseni, kus hingamine juba võimatu. Hingamiselundite töö raskendamise tekivad ringvoolu rikked.

Samuti mõjub kõrges viibimine ka vere koosseisu peale. On teada, et mäelanikkude juures punaste vereliblede, hapnikukandjate arv kasvab, mida aga ei ole lühiaegse kõrges viibimise juures.

Arvestades nende asjaoludega tekib küsimus lennuväe teenistusse kõlbulikkusest.

Küsimus ei seisa mitte ainult füüsilises vastavuses lennuväe teenistusele, vaid veel ehk rohkemgi ka vaimlises väljaarenemises, sest ka väiksemgi vaimline defekt võib maksta lenduri elu.

Muidugi peab lendur kehaliselt terve ja hästi välja arenenud olema, et kiirelt kohastuda vahelduvate tingimustega. Eriti tuleb arvestada südame, kopsude ja veresoonte seisukorraga, mis peavad välja kannatama baromeetrilise rõhu muudatusi.

Tähtsad on ka nägemis- ja kuulmiselundid. Lendur peab täpselt hindama kaugust, suuna ja liikumiskiirust. Ka peab ta oskama orien-

teeruda vähese valguse juures või täiesti pimedas.

Kõrva ei tule arvestada mitte ainult kui kuulmis-, vaid ka kui tasakaaluelundit. Ta peab haistma aparaadi ebanormaalselt seisangut ja liikumist. Kõigi aparaadi vigastuste ja muude iseäraliste asjaolude, nii kui õhuaukud, tuuletõuked, äike, laskmine j. n. e., peale peab ta reageerima otsekoheselt, ajaviitmatult ning eksimata.

Kõik need iseloomu omadused on sünnipärased ja neid ei saa omandada. Tuleb veel juurde lisada, et lendur ka muidu vaimliselt täiesti terve ja välja arenenud peab olema, kes minestuste ja ehmatuste all ei kannata.

Kuidas leida kõlbulikke isikuid?

On kerge järele katsuda keha organe; on teatud määral võimalik ka meeleorgane läbi katsuda, ehk küll siin juba raskustega kokku tuleb põrgata. Näiteks ei ole võimalik kaugusemääramise võimet kindlaks teha, sest et liikuvast asendist ja ülalt see palju teisele on, kui maapinnal. Vaevalt aga võib isiku vaimlisi võimeid kindlaks teha enne põhjalikku tutvumist. Ainult kogemused võivad anda selgitust inimese iseloomu kohta. Seepärast kõigi ettevaatusabinõude peale vaatamata satuvad lennuväelasteks paratamatalt ka inimesed, kes nende nõuetele täielikult ei vasta, riigile suurt kahju sünnitavad.

Rootsi sõjakäik Eestisse. Arvatav Kividepea lahing.

Joh. Mey.

Vanades skandinaavlaste saagades kõneldakse sõjakäikudest ja lahingutest, mida ette võtnud skandinaavlaste kuningad ning vürstid Eestisse. Olgugi, et need vanad rahvalaulud, saagad on läbi põimitud muinasjuttudega, antakse neile siiski ajalooline tähtsus ning mitmed andmed peetakse tõsiasjadeks.

Eriti huvitavad on meile need saagad, mis Eestit käsitlevad ja vana halli ajasse ulatuvad, nagu Rootsi kuninga Yngvari sõjakäik Eestisse, millest räägib Suorre { Sturlesoni Ynglinga saaga peatükk 36 ja mis toob andmeid ühest vanemast lahingust Eesti pinnal ning annab ilusa tõenduse vanade eestlaste vahvusest ja tugevusest. Saaga ütleb, et kuningas Yngvar läinud eestlaste vastu välja ning astunud Eestis Steen kohal kaldale, mida muu seas Gröger (Geschichte Liv-, Ehst-und Kurland 1867) määrab 541 a. peale pr. Kr. ja koha arvab olevat Kividepea Ridali lähedal (Kividipe bei Rötel.) Ligemalt kõneleb sellest sõjakäigust Stokholmis 1816 a. ilmunud kirjutus (Bunge, Archiv für die Geschichte Liv-, Ehst-und Curlands IV. 1845) järgmist:

„Kuninga Yngvari surm“.

Kuninga Oesteni poega kutsuti Yngvariks, kes hiljem sai Rootsi kuningaks, ta oli vägev ja võimukas sõjamees ning käis ise sagedasti oma sõjalaevadega väljas sõdimas, sest tol ajal ja varem oli Rootsi väga sõdadega seotud, niihästi Taaniga kui ka Läänemerd sõitvate teiste rahvastega. Kuningas Yngvar tegi rahu Taaniga ja käis selle järele mööda Läänemerd riisumas.

Ühel suvel läks ta oma sõjaväega välja ning sõitis Eestimaale, kus samal suvel ta laastas ühelkohal, mida nimetati Steen. Siin aga tulid eestlased suurte sõjajõududega alla rannale, kus kuninga ja eestlaste väed hakkasid vastastiku lööma; tekkis lahing. Kuid maavägi (eestlased) oli niivõrra suurearvuline, et rootslased ei suutnud neile vastu panna; rootslased kaotasid lahingu ning samas lahingus langes kuningas Yngvar eestlaste kätte, kes ta surnuks löid ja ta rahva (sõjaväe) põgenema ajasid, kes siis oli sunnitud jälle tagasi Rootsi sõitma.

Thiodolfer (10 sajangul) laulab seda lahingulugu umbes järgmiselt:

„See on teada igas kohas,
Et Adalssysseli rahvas,
See sõjariistus Eesti vägi
Nii hirmsa teo ära tegi,
Et kuninga peale tükkis
Ja Yngvarilt ta elu võttis,
Kelljume oli puhas ja valge,
Nagu päikesepaiste selge.
Nüüd rannal rahvas kuulab
Kuis Läänemeri laulab
Üht mere-laulu tugevalt,
Mis kajab merelt vägevalt.
Auks Rootsimaa kuningale
Ja kiituseks ta tegudele“.

Ynglinga-saaga nimetab koha, kus lahing löödi at Steini (kivi juures), mis asunud mererannal Adalssysselis; nii nimetati vanal ajal praegust Ranna-Läänemaad, või üht osa sellest (Bunge arhiiv IV 1845, Russwurm Eibofolke 1855). Rootsi keeles tähendab adal — ülem-, üli-, päris ja syssel — maa, alakond. Seega tähendab adalssyssel — päris maa, ülem maa; huvitav on seejuures, et saarlased ja hiidlased veel praegugi nimetavad Läänemaa mandrit „ülem maa aks“.

Läänemaad nimetati hiljem ka Rotalia või Rotalevia (Läti Hindrek), sellest on eestik. nimetus Ridala. Võib olla, et Rid'alal, adal, rotal on midagi ühist nimetusega adalssyssel, sest saagades tuleb ette niisuguseid muutusi nimetustes, näiteks Inglise kuningas Etelred figureerib Olaf Tryggwasoni saagas kui Adalred. Selle järele oleks siis Adalssyssel vana Ridala (Rotalia) maa, mille rannik ulatus Spithamineemest üle Matsalu lahe kuni Pärnu laheni. Adalssysselist lääne poole üle väina asuvaid saari — Saare-Hiiumaa, Muhu jne. nimetati üheskoos Eysyssel (saarte alakond). Dodaskaldi laululoos Banda-Drapa tuleb ette nimetus Eyasund; see olevat van der Smissemi järele praegune Muhu väin, sest Eyasund asunud Adalssysseli ja Eysysseli vahel (Bunge arhiiv IV).

Ridalis olnud vanal ajal eestlaste kants või kindel linn, mis asunud 2 km Ridala kirikust idapool Sauiku küla ja Parila vahesel künkal, mille kõrgus merepinnast 20 m, linna ase on 9 m kõrge ja praegu veel alles ja ära tunda (Laid, Eesti muinaslinnad, 1923). Ridala kohta ulatuvad sõjajutud vana halli ajasse; nii olevat näiteks Taani kuningas Frotho I juba mõni inim põlv e. Kr. Ridalas laastamas käinud ja linna ära võitnud (Saxo V). Seejärgi võisid Eesti saared ja mandri rannik juba umbes 2000 aasta eest skandinaavia rahvastele tuttavad olla. Ajaloolased oletavad, et Yngvari ajal või varem, s. o. umbes 1½ tuhat aastat tagasi juba asusid siin meie esivanemad eestlased.

Nüüd tuleme aga küsimuee juurde, kuhu randa tuli Yngvar oma laevadega ja kus asus Läänemaa rannikul Steen?

Steen, nagu öeldud, tähendab kivi või kivist kohta, mispärast arvatakse, et lahing löödi eestlaste ja rootslaste vahel Kividepeal (Kruse, Nekro-

livonjka), Matsalu lahe ääres; isegi kuninga Yngvari kalmukungas pidavat seal olema. Asjaolu ligemalt uurides leiame, et sel arvamisel ei ole tõenäost alust. Kividepeast lääne poole, Puiste neemel leidub tõepoolest rohkesti suuri kive, mis annavad kohati ilme, nagu oleksid nad kokku kantud. Van der Smissen on seda kohta omalajal uurinud ja leidnud, et see ei vasta vana hiigelhauale. Tema arvates võisid siia küll läänlased ja saarlased 1220 a. matta Lihulast välja aetud ja siin lahingus langenud rootslasi, aga mitte kuningas Yngvari. Üks siitleitud ristimärgiga kivi laseb Smissemi arvates oletada, et tolle-aegsed Tallinna taanlased ehtisid sarnaste „ristikividega“ siin langenud rootslaste haudasid. (Bunge arhiiv IV).

Ka Porimäe, Saastma lähedal, peetakse Yngvari kalmuks. See on merepinnast umbes 6 m kõrge kungas, mille ümber madal heinamaa, mis kõrgeveega vahest üle ujutub. Künka otsas lasub umbes 4½ m kõrgune kivihunnik suurtest, nagu korralikult üksteise peale laotud kivimürakatest. Kivihunnik on alt 15 m pikk ja 9 m lai ning läheb idapoolsest otsast kitsaks nagu hauakungas. Ajajooksul on kivid samblasse kasvanud ja nende vahel kasvasid veel aastat 70 tagasi saajaaastased tammed (Russwurm, Eibofolke, 1855).

Tuleb arvata, et ka siin ei või olla Yngvari haud, juba seepärast, et kuigi siin mererannal kusagil langes kuningas ühes teiste sõjaväelastega, siiski on vähe tõenäolik, et teda tolleaja eestlased üldse auga mulda matsid ja talle hauakünka ehitasid, pigemini tegid nad ta laiba tuhaks ja pildusid selle iga nelja tuule poole laiali, nagu see vanade eestlaste juures kombeks oli, või nad jätsid oma vaenlaste surnukehad lihtsalt lageda taeva alla. Roots-lased ise aga põgenesid, nagu saaga kõneleb, lahingust otse Rootsi, seega ei olnud neil aega ega mahti siin oma kuningat matta, veel vähem talle rasketest kivimürakatest kalmu-

küngast ehitada. Kuid võib siiski olla, et rootslased tuhat aastat hiljem, kui nad Eestimaa valitsejaks said, siia oma endise kuninga auks kivihunniku mälestusmärgiks kokku ajasid. Aga ka seegi on küsitav, kas nad seda tegid. Igatahes ei anna Pori mägi ega Kividepea kivihunnikud mingit põhjust oletada, nagu oleks just siin lahingukoht Steen olnud. Matsalu lähel ja selle kallastel ei olnud Yngvari ajal arvatavasti mingit tähtsust. Ka ajalugu ei räägi, et siin oleks kunagi mingi sadamakoht olnud, või et siin oleksid võerad laevad käinud. Seepärast tuleb arvata, et Yngvar säärase tähtsuseta ja tundmata kohta maale ei tulnud.

Tuntud ja tähtis koht oli siin Yngvari ajal Rida la linn ning sõjakad läänlased — rotalienses; nende vastu võttiski muidugi Yngvar oma sõjakäigu ette. Rida la sadamaks oli Rohuküla, mis esineb vanades kroonikates nimetusega Rokol, Rockell, Réalom (Chronicon Episcoporum Lincopensium). Sadama koht asus vanal ajal arvatavasti praeguse sadama lõunapoolse nurga taga, väikeses Turapo-Tamla lahes. Rohuküla sadam on väga vanast ajast saadik olnud peasadamaks Hiiumaa ja Läänemaa vahel ühendust pidavatele paatidele ja laevadele (huiskudele). Ümbruskonna isandad ja maavalitsejad toimetasid siitkaudu elavat kaubavahetust välismaaga, neil olid siin tarvilised laduhooned ja aidad; isegi laevu ehitati siin. Vanadel eestlastel võis siin juba Yngvari ajal olla sadam või varitsemise koht oma suuremate laevade jaoks. Ka ajaloolisel ajal 1196 a. tulnud Taani kuningas Kanut VI Rohukülas maale, samuti tuli siin 1220 a. maale Rootsi kuninga Johan I sõjavägi, kes siit Lihula peale läks, kuid sealt läänlaste ning saarlaste poolt välja löödi ja, kaotades hertsog Kaarli ja Linköpingi piiskopi, siitkaudu jälle põgenesid Rootsi tagasi. Kui Matsalu lahes oleks mingi sadama koht olnud, kuhu oleks saanud sõjaväega maanduda, siis oleksid näiteks kuningas Johani laevad igatahes sinna sõitnud, kust hoopis lühem tee oli Lihulasse, aga et siin sadamat ei olnud, siis mindi Rohukülasse. Seepärast peab oletama, et ka Yngvar tuli oma laevadega Rohuküla alla, kus oma väega maale astus; siit oli tal pealegi kõige lühem tee Ridalasse.

Rohukülast lõuna poole läheb 2—3 km laiune kõrgem rannaäärne kivine maariba kuni Vaarni küalani, selle kõrgema rannariba ja Rida la vahel asub madal soine maa paari väikese järvega. Vanade juttude järgi olnud see madalmaa mõnisada aastat tagasi mere all ning meresopp ulatunud Ridalani, nii et paadid merelt tulles Rida la alla sõitnud (Gernet). Tee läheb Rohukülast piki rannaäärseid kõrgemaid kohti kuni Ahli küalani, kust pöörab põiki üle soode Ridalasse; see on ainuke tee, mis Ridalast otse mererannale viib. Siin tee ääres mere kaldal asuvad külad: Pusk (Busby), Tanska (Danskaby), Kiviküla (Stenby) jne. Need kohanimed tõendavad, et nendel küladel on vanal ajal mingit ühist ja tegemist olnud skandinaavlastega, kes siitkaudu oma sõjakäikudele läksid ning hiljem rootsi ajal siin ka elasid (Russwurm).

Kui kuningas Yngvar oma sõjaväega Rohukülas maale tuli, siis tarvitas ta muidugi ülalmainitud teed Ridalasse minnes ning Ridalast vastu tulevad eestlaste väed võisid talle just siin rannal peale tungida. Võib olla, et Kiviküla (Stenby) oligi see koht Steen, kus lahing löödi ja kus Yngvar langes ja kuhu mererannale teda Ynglinga-saaga järgi arvatakse olevat sängitatud, sest ka siin ja tildse Rida la ümbruses laevad suured kivid ja kivihunnikud, mis seda oletust põhjustavad. Igatahes on geograafiliste ja ajalooliste andmete järgi tõenäolisem, et Yngvar Rohukülas maale tuli ja Rida la peale tahtis minna. Meresõidu seisukohalt vaadates ei olnud tal põhjust oma laevadega mööda sõita Rohukülast.

Yngvari sõjakäigu lugu ning vanades saagades lauldud lood üldse peetakse, nagu öeldud, enam-vähem ajaloolisteks sündmusteks. Nende alusel võib oletada, et eestlased asusid juba umbes 1½ tuhat aastat tagasi praegustel asukohtadel mandril ning saartel ja et nad olid juba Yngvari ajal sõjakas ning võimukas rahvas, kes juba siis rootslastega sõda pidas, neile kallale tungis ja koguni nende sõjaväed ära võitis. Seda oletust kinnitavad veel ka hilisemad saagad: Olaf Truggwasoni ajal (10. sajangul), kus saagad igatahes juba hoopis täielikuma ajaloolise karakteri omavad, on vanad eestlased samuti julgesti võidelnud rootslastega ja võidu saanud, nagu sellest jutustab ja laulab kuninga Horfagrise truu sõber Thiodolfer, kes kaunis hästi tundis Eestit ja eestlasi. Tema ajal (900 a.) tulnud Norra kuninga Horfagrise poeg Halfdan Hvite (valge) ühel viikingisõidul Eesti randa riisuma, kus eestlased suurte jõududega peale tunginud ning rootslaste üle lahingus võidu saanud, mille juures kuninga poeg Halfdan samuti langenud, nagu Yngvarist jutustatakse. Rootsi prints Erik (1185) purjetas viie laevaga Haapsalu lahte (i Vikum), kus koledasti laastas ja riisus ning suure saagiga tagasi sõitis Ojamaale. Kättemaksuks selle eest tungisid eestlased oma laevadega (1187) Rootsi linna Sigtuna kallale, tegid selle paljaks ja maatasid ning tulid sealt samuti suure riisutud varandusega tagasi.

Ka Taani kuningad käisid meie ajaarvamise esimese tuhande aastail sagedasti oma sõjavägedega Eestis laastamas, millele eestlased muidugi omaltpoolt vastusõjakäike tegid Taani. Samuti käisid tol ajal venelased, leedulased ning lätlased tihtilugu Eestis rüüstamas.

Seega selgub, et meie esivanemad juba umbes 700 aastat enne orjapõlve endi vabadust ja kodumaad vahvasti ja edukalt kaitsesid, nii et ka tugevamadki vaenulised naabrid neid ei suutnud nii merel kui maal ära võita. Alles käesoleva aastatuhande esimestel aastail, kui saksa mungad ja rüütlid ning Taani Kuningad hakkasid süstemaatiliselt meie maad koloniseerima ja suurte võimudega nii põhjust kui lõunast peale tungisid, siis pidi eestlaste väike jõud paratamatult raugema.

Ei ole ime, et vanad eestlased kui arvuliselt väike rahvas mitmekordse vaenlase ülejõule alla andsid, vaid imestama peab küll seda suurt visadust ja vastupidavust, millega meie esivanemad siin 1½ tuhande aasta jooksul endid suutsid kõigist võitlustest, sõdadest ja raskustest läbi lüüa ning oma rahvust alal hoida, mille pandiks nüüd vabaduse ja iseseisvuse õnne maitseme.

Bazancourt'ist Hattonchâtelini).

Tõlge Ernst Jüngeri järele*).

Bazancourt'is, tühjas ja igavas Champagne'i linnakeses, paigutati kompanii kooliruumidesse, mis meie meeskonna imestamiseväärts korralikkuse tõttu lühikese aja jooksul rahuaja kasarmu ilme omandas. Igal hommikul marssisid kompaniid linna taha tühjadele väljadele, et seal mõni tund tublisti harjutada. Kuid mõne päeva pärast pidin neist harjutustest loobuma, sest mind komandeeriti ohvitser-aspirantide kursusele Recouvrence'i.

Recouvrence on üksildane kaunidesse kriidikutest peidetud külake, kuhu diviisist kogu noorimehi saadeti, et nad seal igast rügemendist määratud ohvitseri ja allohvitseride juhatastel omandaksid põhjaliku sõjaväelise kasvatuse.

Elu seal ilmast mahajäetud pesas kujunes ime-taloiseks, kasarmudrillist ja akadeemilisest vabadusest koosnevaks seguks. Päevad läbi lihviti kasvandikke kunsti kõikide reeglite järele sõjaväelasteks, õhtuks kogusid nad aga oma õpetajatega Montcornet'st kohale toimetatud hiiglavaatide ümber, kus siis samase innuga trimbati. Kui siis hommikutunnil igasugused jaotused oma joogilokalidest välja valgusid, olid kõik kriidikivimajakesed sarnase lõbusa Valpuri õõ tagajärjel ebaloomulikud ilmed omandanud. Meie kursuste juhatajal, majoril, oli muuseas kasvatusline harjumus järgnevatel päevadel õppust kahekordse valjusega läbi viia.

Kord kestis meie õppus isegi 48 tundi, ja nimelt järgmisel põhjusel: meil oli austamisväärts harjumus oma majorile päälle olengut kuni ta korterini kindlat tuge pakkuda. Ühel õhtul usaldati see ülesanne ühele tõelisele Simplicius academicusele, kes oma toru täis võtnud ning magister Laukhardi meelde tuletas. Ta tuli varsti tagasi ning teatas rõõmust sädeldes, et ta „vana“ voodi asemel lehmalaudas maha laadinud.

Karistus ei lasknud enesele kaua oodata. Kui meie parajasti oma korteritesse saabusime ning pikali heita tahtsime, kõlas valvuri trummilt alarmipöörin. Vandudes rakmendusime ning ruttasime kogumispaika. Seal seisiski juba „vana“ kõige halvemas tujus ja kõige suuremas tegevuspalavikus. Ta tervitas meid hüüdega: „Tulealarm, vahimaja põleb“.

Kohalikkude elanikkude imestunud pilkude saatel toodi pritsimajast prits, kruviti voolik külge ning vahimaja ujutati kunstirikeste jugadega üle. Kivitrepi seisis aga „vana“ kui vihane Jupiter pluvius, juhatas harjutust ja ergutas hüüetega katkestunud tegevust. Vahest kärgatas ta mõnele sõdurile või tsivilistile, kes ta viha iseäranis äritas ning andis

*) Ilmasõjast sõdurina ja ohvitserina osa võtnud Saksa kirjanik Ernst Jünger'i produktsioonis leidub teoseid, millede elavates värvides ja humooririkkalt esile tuues eriti hingeelulist külge, kirjeldatakse sõjasündmusi ja tegelasi. Ainult rahvuslikud motiivid mõjuvad vast kohati pisut segavalt, kuid see jääb siiski teoste positiivsete väärtuste juures enam-vähem kõrvalise tähtsusega nähtuseks. Toim.

käsu viimase jalamaid kõrvale toimetada. Õnnetu tassiti silmapilk lähema maja varju, ja nii oli ta majori pilkude eest kaitstud. Kui hommik koitis, seisime ikka veel nõtkuvate põlvedega pumpade taga tegevuses. Ometi kord võisime selle väsitava töö katkestada, kuid ainult selleks, et endid õppusteks valmis seada.

Kui õppuskohale saabusime, oli „vana“ juba kohal, raseeritud, värske ja rõõmus ning asus täie innuga meie väljaõpetamisele.

Me vaatasime sellele episoodile kui lõbusale vahepalale kahe sõjaakti vahel.

Meie vahekord üksteisega oli väga sõbralik, nagu harilikult ühel ja samal hariduslisel tasapinnal seisvatel inimestel. Me elasime kolme või neljakesi koos ja meil oli siis ühine majapidamine. Iseäranis on mulle meele jäänud meie ühised õhtusöögid, mis järjekindlalt koosnesid munaroast ning praekartulitest. Pühapäevadel oli meil harilikult lõunaks kodujänese või kukepraad nagu see seal maal kombeks. Et mina õhtusöögiks sisseostusid tegin, esitas mulle kord meie perenaine hulk arveid, mis ta rekviirevalt sõdurilt omandanud; enamasti olid nad sarnase sisuga, et sõdur N. N. on majatütrele armastusväärne olnud ning selle eest 12 muna rekviireerinud. Kõiki neid rahvajuu õisi siin loetleta, selleks on nad liig mahlakad.

Kohalikud elanikud imestavad, et meie, kui lihtsad sõdurid, kõik enam-vähem soravaft prantsuse keelt kõnelesime. Mõnikord tekkisid selletõttu päris teravamõttelised situatsioonid. Nii, näiteks, istusin ühel hommikul oma seltsimehega, nimega Clement, küla habemeajaja juures, kui üks järjekorra ootaja friseurile, kellel parajasti Clement käsil oli, sumedas champagne'i taluniku dialektis hüüdis: „Eh, coupe la gorge avec“**), sealjuures enesele sõrmega mööda kaela tõmmates.

Ta suureks ehmatuses vastas Clement ükskõikselts: „Quant à moi, j'aimerais mieux la garder“**), ning näitas sarnast rahu nagu see ühele sõjamehele kohane.

Veebruari keskel saime teate meie rügemendi suurtest kaotustest ning me olime kurvad, et oma seltsimeestest nii kaugel viibima pidime. Märtsi keskpaigas tulime peale väikese eksami sooritamist Bazancourt'i oma rügemendi tagasi. Peale paraadi ja kindrali lahkumiskõnet liikus meie rügement edasi Brüsseli poole.

Meie pataljon paigutati Herinnes'i linnakesse, mis asus flaami hubase maastiku keskel. Seal pühitsesin ka õnnelikult oma 20 sünnipäeva.

Kuigi belglastel olid avarad majad, paigutati meid suurde tuuletõmbelisse küüni, kus külmadel märtsiöödel kõle meretuul läbi puhus. Oldi ikka veel arvamisel: Belgiaga ei tohi kui vaenlase maaga ümber

*) „Lõika ühes ka kõri“.

**) „Mulle meeldiks küll rohkem, kui ta alles jääks“.

käia. See oli ju endastmõistetav viisakus. Kuid sõjas on see tähtis, et sõdur ka vahest sängis magab. Ja kui vabu sänge pole, peab neid seks puhuks vabastama. Võitleja peab esimesena tähelepanuosaliseks saama. Meie teeme endid vahest vale inimsõbralikkusega naeruväärseks, selle asemel et tubli korra eest muretseda.

Muidu oli peatus Herinnes'es heaks puhkuseks; harjutati küll palju, kuid toiduaineid saime väga odavasti muretseda.

Pooleldi flaamlastest, pooleldi valloonlastest koosnev rühvas oli meie vastu väga sõbralik. Ma jutlesin sageli külaltskaali omanikuga, sotsialisti ja vabamõtlejaga, kes mind ülestõusmise puhul külla palus ning isegi jookide eest raha ei võtnud. Ei või ette kujutada kui hästi sarnane kohtlemine mõjub kesk välisõppuse karmi kooli.

Meie peatuse lõpu poole muutusid ilmad ilusaks ning meelitasid jalutuskäikudele kaunisse veterikkasse ümbrusse. Loodus oli maalirikkalt kaunistatud alasti sõjaväelastega, kes oma pesu süles, paplitega palistatud jõekaldal kükitasid ja täijahiti pidasid. Mina olin sellest nuhtlusest siinamaani pääsnud, ning avitasin oma sõjaseltsilise Priepke, ühe Hamburgi ekspordkaupmehe vesti, mis elanikkerikas oli kui kunagi Habit Simplicii Simplicissimi, desinfektsiooni otsustarbeks raske kivi ümber mähkida ning jökke uputada. Et edasimarsi käsk aga äkki saabus, võib ta veel praegu seal jõepõhjas segamata rahu üle rõõmustada.

Aprillis 1915 laaditi meid Halis välja, ning et vaenlaste salakuulajaid valejalgile viia, sõitsime põhjapoole, Mars-la-Touri lahinguvälja ümbrusse. Kompanii asus, nagu harilikult, küüni korterisse Tronville küllasse, igavate lamekatusliste, akendeta kivikastidest kokku kuhjatud lotringi sõnnikupesasse.

Meie küün oli kokkuvarisemisel ning nii pidime balanseerima, et mitte mädanud laudade vahelt alla pörandale kukkuda. Ühel õhtul, kui meie grupp parajasti oma avameelse kaprali juhatusel ametis oli ühe söime peal portsjonilõikamisega, vabanes laest suur tammepalk ning kukkus suure raginaga alla. Õnneks jäi ta otsapidi saviseintesse peatuma ning meie

pääsesime ainult ehmatusena, kuid meie lihaportsjonid rikuti allalangevast prahist ja sõnnikust. Heit- sime alles pikali peale seda halba vahejuhtumust, kui äkki väravale pöüratati ja veltveebli alarmeeriv hääl meid asetelt ajas. Alguses, nagu harilikult sarnastel silmapilkudel, üks moment vaikust, siis arusaamatu segadus ja kolin: „Minu kiiver. Kus on mu leivakott? Ma ei saa oma saabast jalga! Sa oled mu padruni sisse vehkinud! Pea lõuad, sa, August!“

Viimaks oli omieti kõik valmis ning meie marsisime Chamblay jaama, kust me rongis mõneminutilise sõidu järgi Pagny-sur-Mosellei jõudsime. Hommikutundidel ronisime Moseli kõrgustikkudele ning jäime Prény'sse, romantilisse lossivaremetega ümbritsetud külla. Seekord oli küün täidetud aroomilise mäehinaga. Kivihooned, mille luukidest meie välj- vaade avanes Moseli mäe veiniistandustele ning orus asuvale Prény linnakesele, mis sagedasti granaatidest ja lennukipommidest üle külvati. Mõnikord langes mõni mürsk Mooselisse, tornikõrge veesamba üles paisates.

Soe ilm ja tore maastik mõjusid meile tõesti elustavalt ning meelitasid meid vabadel tundidel pikkadele jalutuskäikudele. Meie olime nii üleannetud, et õhtuti enne magamaminekut veel tükk aega val- latlesime. Muide oli meil armastatud naljaks norska- jatele välipudelitest kohvi või vett suhu kallata.

22. aprilli õhtul marsisime Prény'st välja 30 kilo- meetri kauguses asuvasse Hattonchâteli külla ning peale pakkide polnud meil ühtki marsihaiget kaasas. Kuulsasse Grande Tranchée kõrvale asuvasse metsa löime telgid üles. Kõikide tundemärkide järgi pidi- me juba järgmistel päevadel lahingusse minema. Meile jagati sidemetepakikesi, konservipurke ning signaallippe kahurväe tarvis.

Õhtul istusin kaua selles aimdusrikkas meeolus, millest kõikide aegade sõdurid jutustada võivad, sinistest anemoonidest ümbritsetud puukännul, enne kui üle lamavate seltsimeeste oma telginurka pugusin. Tol õöl nägin und igasuguseist määramatuid asjust, kuid peasa etendas surnupealuu. Hommikul, kui sel- lest Priepkele jutustasin, lootis ta, et see vaenlase pealuu oli.

Sõjakirjandust.

„**Militär-Wochenblatt**“ nr. 3.—11. veebr. 1927.

„Saksa sõjajõudude koondamine ja harg- nemine 1914 a. Moltke käsu järgi ja Schlieffeni 1905 a. hargnemisplaan“.

„Mil.-Wochenblatt“ nr. 26.—11.I.27 ilmus ülal- toodud pealkirjaga artikkel, milles kaitsti Moltke 1914 a. vägede hargnemist ja mõisteti hukka „võhi- kute“ arvamisest Saksa vägede hargnemise suhtes 1914 a. Moltke kava järgi. Üks „võhikutest“, tuntud saksa sõjakirjanik kindralstaabi kapten Ritter juba umbes seitse aastat tagasi oma tuntud töös „Kritik des Welt- krieges“ („Ilmasõja kriitika“) tunnustas Moltke 1914 a. vägede hargnemise ebaõnnestunuks, leides Schlieffeni

1905 a. kavad Saksa vägede hargnemiseks vastuvõeta- vamateks.

Käesolev „Mil.-Wochenblatti“ artikkel on kir- jutatud Ritterilt oma enim väljendatud seisukoha kaitseks. Ta näitab, et Schlieffen kavatses Lääne vastu saata 35½, Moltke aga 34 väekorpus. Olgu et kor- puste arvuline vahe on väike (1½ väekorpus), kuid suur vahe on korpusete jaotuses tegevusesuunades. Schlieffen nägi ette: äärmisel paremal tiival (1. ja 2. ar- meed) 16, Moltke 12 väekorpus; äärmisel vasakul (7. armee): Schlieffen — 5, Moltke — 8 v.-k. jne.

Ritteri seisukoht on leidnud tunnustamist välis- maade sõjakirjanduses.

K. Leppa „Diviis tänapäeval“ käsitleb di- viisi organisatsiooni, eriti küsimust, kas diviisis olgu 2, 3 või 4 jalaväe rügementi.

Vene sõjaväe täiendamine meestega Ilmasõjas.“

Artiklis refereeritakse venelaste andmeid. 1914 a. olevat arvanud vene väejuhte, et Venemaal sõduritest puudu ei tule, kuid juba 1917 a. olevat olnud märgata puudust just sõjakõlbulistes meestes ja sellepärast, et venelased ei kasutanud täiendamisel meeste vanaduse klasse õieti. Aastad 20—29 peavad andma kõige suurema % täienduseks, kuid Venemaal ei olnud see nii. 1917 a. andmetel olevat olnud sõjaväes 47,4% kogu töövõimelisest meesperest (15½ miljonit), mis kogu rahvast (167 milj.) on ainult 9,3%. Samal ajal oli lipu all Prantsuse ja Saksa vägedes ja 18—20% kogu rahva arvust. Vene rinne nõudis kuus keskmiselt 300.000 meest enese kaotuste täienduseks.

„Sanitarteenistusest Ilmasõjas“ on märkeid Ungari arstide Dr. A. Söter von Szepsi ja Emerich v. Subay teose kohta. Teoses leiduvat huvitavaid statistilisi andmeid sõjasanitarasjandusest Ilmasõjas.

„Lord Strathcona Kaanada dragunite atak 30. märtsil 1918 a.“ on sõjaajaline näide ratsaväe tegevusest Ilmasõjas.

„Suur-Britannia. Sõjapolitiline ülevaade juulist detsembrini 1926 a.“ Briti sõjaline jõud areneb, eriti lennuga.

„Sõjapolitilisi andmeid Rumeeniast.“ Autori arvates on Rumeenia sõjaväe seisukord kui aineliselt nii väljaõppelt nõrk. Olukord halvenevast. Teateid välismaade maa- ja mereväest. Sõjakirjandust. K.

*

„The Royal Tank Corps Journal“ 1926. aasta numbris toob kolonel-leitnant Hope-Cardon pikema kirjutuse pealkirja all: „Briti lahingujõumasinaad Loode-Venemaal. Inglise soomusautomeeskonna elamusi Judenitši armee taandumisel Pihkvast“, milles eriti värvirikkalt kirjeldatakse ka Eesti sõjaväe ja tema juhte.

*

Uusi raamatuid Ilmasõja ajaloo üle.

Prantsusmaal on ilmunud Ilmasõja ajaloo üle alljärgnevad teosed:

1). Mereväe-kapten P. Chack'i teos „La Guerre des Croiseurs“, mis kokku seatud Prantsuse mereväe kindralstaabi ajaloo-osakonna juhatusel. Teos on ilmunud „Sociétés d'Éditions Géographiques Maritimes et Coloniales“ kirjastusel Pariisis (VI-e, 17, rue Jacob).

Teose I köide käsitleb sõdivate poolte merejõudude tegelust 4-st aug. kuni 1-se okt. 1914. a., II köide — 1-st okt. 1914. a. kuni Falklandi merelahinguni. Mõlemad köited on XII+508 leheküljelised (in 4°) ja varustatud 11—12 kaardilise atlastega. Kumbagi köite hind — 60 franki (umb. 915 Emk.).

2). Commandant Daille'i „La bataille de Montdidier“, mis käsitleb Montdidier' lahingut augustis 1918. a.

Raamat on VIII+354 leheküljeline (22×14 cm), varustatud 15 krokii ja kaardiga, ning on võrdlemisi odav — 15 fr. (umb. 228 Emk.). Raamat on ilmunud Berger-Levrault kirjastusel Pariisis (5, rue des Beaux-Arts).

Inglismaal on väljapaistvamate autoriteetide sulest ilmunud rida teoseid, mis käsitlevad sõjalisi operatsioone Ilmasõjas: läänerindel, Egiptuses, Süürias, Palestiinas, Dardanellides, Gallipolil, Ida-Aafrikas ja Põhja-Venemaal.

3). Kindral sir Edmund Ironside'i „Tanneberg — the first thirty days in East Prussia“, mis väärab suuremat tähelepanu, kui siiani ilmunud Saksa teosed sel teemil, sest autor on Tannebergi lahingut objektiivselt valgustanud, sealjuures kasutades nii Vene kui Saksa teoseid sel teemil (v. ka „Södur“ nr. 7/8 s. a., lhk. 187.) Hind 15 shillingit (umb. 1635 Emk.).

4). Mõni aeg tagasi surnud esimene Inglise ekspeditsioonivägede ülemjuhataja Prantsusmaal feldmarssal viikont I. D. French of Ypres'i sulest „1914.“, mille hind 21 sh. (umb. 1911 Emk.).

5). Gambridge'i ülikooli kirjastusel (Cambridge University Press) on ilmunud prantsuskeelne teos Ilmasõja üle „La grande Guerre“ (Récits de combattants Marcel Nadaud, Jean Renaud, Gaston Rion, Emil Henriot et Capitaine Ganudo. Recueil fait et brièvement annoté par A. Wilson). Raamatu hind — 4 sh. (umb. 364 Emk.). E. Ms.

Kaitseväe elu.

Mõtteid Sakala jal. rügemendi üleajateenijaskonnast.

Meie kaitseväe nooremate juhtide, üleajateenijate allohvitseride mõtteid ja soove on senini „Söduris“ võrdlemisi vähe käsitletud. Ometigi tehakse üleajateenijate peres tegemist paljude käsimumustega, millest ei oleks üleliigne mõnda ka avalikkuse ette tuua. Siis kui ilmus „Söduris“ üleajateenijate teenistuskäigu seaduse eelnõu, olime rõõmsad, et on tekkimas seaduslik alus üleajateenijaskonna organisatsioonile ning lootisime käesoleva aasta alguks näha seda juba maksva seadusena.

Loodame, et uute koosseisude maksmapanemise ja palkade normeerimise järele ka sellega lõpule jõutakse. Meie kutsenimetuse — „üleajateenija“, mis mitmesugustel põhjustel „mittesobiv ja ebakohane, tuleks seal küll asendada kohasema nimetusega.

Teostatakse varsti üleajateenijate riietega varustamist 1927 aastaks. Riidevarustus ongi juba kohal ja kuuldavasti järgneb varsti ka selle väljaandmine. Seniajani üleajateenijatele välja antud riiet ei saa pidada küll halvaks, kuid siiski on sellel mõningaid halbusi, nagu kandmine seda on näidanud. Nimelt on praeguse riide suuremaks puuduseks ta kerge kortsumine, mille tagajärjel uus ülikond juba mõnekordse kandmise järele vana ja inetu ilme omandab, eriti siis, kui juhtub märjaks saama. Kortsunud ülikond aga ei sobi meie allohvitserile, alaline pressimine aga on tülikas ja kulukas. Armastatakse seepärast kanda tihti erariideid. Kui riie oleks vähe parem, kasvaks lugupidamine vormi vastu, mis oleks kaunis tähtis.

Samuti on lugu ka palituriidega. Ta on pehme ja veniv ning kandmisel mitte küllalt vastupidav.

Lühikese ajaga kulub karv ja tekiavad inetud kulunud kohad. Arvatavasti tugevama ja siledama riide valmistamine ei oleks mitte kulukam; oleks aga ilusam ja kandmisel vastupidavam ning praktilisem.

Halvad on ka praegused õlakutel kantavad auastmetunnused — paelad, eriti riviallohviteridel, kes õppustel alati relva kannavad. Püssirihm hõõrub paelad varsti näotuks ja katki. Peaks leitama mingisugune teine otstarbekohasem viis auastme märkimiseks praeguste kulukate ja ebapraktiliste paelte asemel. Ka tulevad nad lähedalt meelde endiseid vene allohvitsere-„paelamehi“. Seltskonnas hakataksegi juba meie allohvitsere nimetama „paelameesteks“.

M. J.

Noorte madruste elu mereväe ekipaažis.

Iga aasta esimesel veebruaril tekib uus elu Mereväe Ekipaaži madalates punastes barakkides — tulevad noormadrused, kes sinna umbes 3 kuuks jäävad rivi ja eriala õppusteks. Ka käesoleva aasta 1. veebruaril tuli neid igast kodumaa nurgast. Mereväe Ekipaaži muutus sel puhul kogu mereväe koonduspunkti. Sinna koguti laevadelt juhid ja õpetajad — ohvitserid ja allohvitsersed. Kibe töö on käimas — rividriid, laskeharjutused, distsipliinar- ja sisekorra tunnid j. n. e. Selle ettevalmistava õppuse järele jaotati kõik noored erialadele ja 1. märtsil algas väljaõppe teine järk. Moodustati klassid, määrati ohvitserid ja allohvitsersed lektoriteks ja instruktoreks kõikidel erialadel — suurtüki-, miini-, torpedo-, telefoni- ja administratiiv- aladele. Ka spordile pööratakse väärilist tähelepanu. Ajapuudusel tuleb ainult sportida vabal ajal, milleks on korraldatud

õhtused võimlemistunnid, kus iga osavõtja võib end treeneerida võrkpallis, poksis, maadluses ja vehkle-mises. Samuti korraldatakse vabaajal ka loenguid, pidusid, kinoetendusi jne. Ka viiakse noori linna suurematesse kinodesse ja teaatrisse.

Mõne aja pärast algavad eksamid, kus noored aru peavad andma omandatud teadmistes, et siis laiali minna laevadesse ja kaldaasutustesse.

A. T.

Tallinna garnisoni spordikomisjoni piduõhtu.

Tallinna garnisoni spordikomisjon pidas laupäeval 26. märtsil „Sõdurite kodu“ ruumes sportlase eeskavaga piduõhtu.

Peo eeskava sisaldas rikkalikult mitmekesiseid alasid parimate jõudude kaastegevusel, nagu: vabaharjutused, vehklemine espadronil, poksi demonstratsioon, võimlemine kangil ja roobaspuudel, nuiaharjutused tuledega ja püramiidid. Sportlistes numbrites esinesid sõjakooli, allohvitsere kooli ja kehalise kasvatus kursuse õpilased. Harjutused täideti puhtalt, ning liigutused väljendasid oskust keha üle valitsemises. Iseäranis meeldiv oli publikule poksi demonstratsioon ja pimeduses tuledega nuiaharjutused. Juhatasid spordiinstruktoreid h-rad Rosenblatt ja Mats.

Kontsertosas esinesid h-ra Tenno-Vironi Eesti lauludega ja res.-kol. Korjus viiulil. Kaunid eesti viisid kutsusid publikus kauakestvaid kiiduavaldusi esile, nii et h-ra Tenno-Vironi veel lisapalasi pidi ette kandma. Viiulisoolo h-ra res.-kol. Korjuse poolt kutsus samuti elavad kiiduavaldused esile.

Lõpunumbrina oli balett, mis ka sooja poolehoidu leidis.

Peale eeskava algas jalakeerutus publikule mereväe orkestri saatel. Publikut oli rohkesti. Puhas sissetulek läheb spordi levitamiseks.

L—ks.

Sport kaitseväes.

Esimene jalgpallivõistlus mereväes.

Esimene jalgpallivõistlus mereväes peeti 27. märtsil Mereväe Ekipaaži spordiplatsil kahe parema meeskonna — Mereväe Side ja miiniristleja „Vambola“ vahel.

Võistluse päeval oli ilm ilus, puhus ainult kaunis tugev põhja-ida külm tuul, mis pikuti üle mänguvälja liiva üles keerutas. Et mängijaid mitte liig väsitada, otsustati pidada tunnimäng.

Võistlus algas kell 10, 30. Miiniristleja „Vambola“ mängis alla tuule. Püüdes ära kasutada oma positsiooni paremust, hakkab „Vambola“ kohe ägedalt peale tungima, aga nõrga koosmängu tõttu on edu väike. Mereväe Side hoiab end rohkem kaitsepositsioonis. Esimene poolaeg lõpebki viigiga 0:0. Teisel poolajal tungib peale juba Mereväe Side. Poolaeg annab tagajärje 4:0 Mereväe Side kasuks. Kornerite vahelkord 5:2 on samuti Mereväe Side kasuks. Vahekohtunikuna toimus väga asjalikult I. järgu madrus Grünbaum, kes Tallinna „Kalevis“ tuntud hää maadlejana.

„Vambola“ meeskond on varemalt alati mereväe meistriks olnud, aga minevast aastast saadik on tema koosseisust mõned paremad mängijad lahkunud, mille tõttu meeskond tunduvalt nõrgenes. Meeskonna kapteniks on mer.-leitnant Prees, kes ise hää sportlane ja meeskonna koondamisel väga suurt energiat üles on näidanud.

Mereväe Side meeskonna paremust tuleb seletada sellega, et sinna kõik paremad jalgpallimängijad mereväes kokku on koondatud, nagu Lello (T. J.K.) ja Tomsson (T. J. K.), Maasik (Tallinna „Kalev“), Mihelson („Merkur“), Sögel (Rakvere „Kalev“) ja Tomasson (Tartu „Kalev“). Mereväe Side meeskonna kapteniks on bootsmann Vasko. Ka temal on suured teened meeskonna organiseerimisel.

Kuuldavasti tahab miiniristleja „Vambola“ meeskond oma kaotust lähemal ajal revanšeerida.

A. T.

5. jal. rüg. kiirusutamisevõistlused.

5 jalaväe rügement pidas 20 veebr. Rakveres esimesi kiirusutamisevõistlusi. Ringjooksu tee pikkus oli kõigest 132 mtr. Võisteldi poolümmargustel „Nurmis“ uiskudel, sest rügemendis teisa ei ole. Kõige selle tagajärjel osutusid tagajärjed nõrkadena.

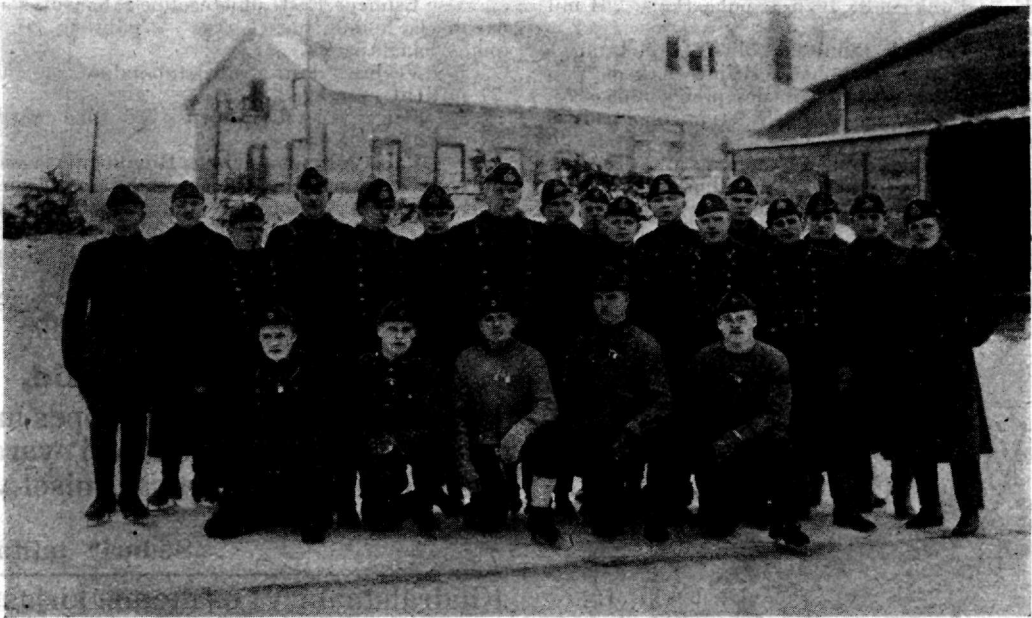
Kohtadele tulid:

500 mtr

1. Noor Helder Arnold	aeg 1 m. 23,1 sek.
2. Kpr. Kõõnberg Ants	„ 1 m. 23,4 „
3. Rms Roots August	„ 1 m. 26,6 „

1500 mtr

1. Kpr. Kõõnberg Ants	aeg 4 m. 32 sek.
2. Noor Helder Arnold	„ 4 m. 27,1 „
3. Noor Joller Friedrich	„ 4 m. 48,5 „

5. jal. rügemendi kiiruisutamisevõistlused.
Võistlejad ja korraldajad.

3000 mtr

1. Kpr. Kõõnberg Ants aeg 9 m. 57,7 sek.
  2. Noor Helder Arnold „ 9 m. 58,2 „
  3. Rms Reinhold Arthur „ 10 m. 20,8 „
- Kohtadele tulijatele jagas rügemendi ülem hinnalisi asju ja eraldusmärke.

Talviseks hooajaks ette nähtud rügemendi suusavõistlused ja salga-rännak suuskadel Rakvere — Vasknarva — Narva — Rakvere jäi pidamata lume varajase äramineku tõttu.

F. B.

Kirjanduslikke uudiseid.

Kirjandusnädalaks ilmus kaunike kogu uudisteseid, peamiselt „Noor-Eesti“ ja „Looduse“ kirjastusel. Lähemal ajal on oodata veelgi lisa. Olgu siinkohal äsjailmunuist mainitud:

Richard Rõht. „Maa“ („Kurgsoo“ järg). Romaan. „N.-Eesti“ kirj. Hind 300 mk., köites 375 mk., iluköites 450 mk.

Peet Vallak. „Hulgus“. Romaan. „N.-Eesti“ kirj. Hind 275 mk., köites 350 mk., iluk. 425 mk.

Hugo Raudsepp. „Sinimandria“. Komöödia. „N.-Eesti“ kirj. Hind 225 mk., köites 275 mk.

Mats Mõtslane. „Liblika lend“. Jämedaid jooni igapäevasest elust. „N.-Eesti“ kirj. Hind 275 mk., köites 350 mk., iluköites 425 mk.

M. J. Eisen. „Eesti imede ilmast“. „Looduse“ kirj. Hind 390 mk.

Voldemar Kuljus. „Juudasuudlus“. Kaheksa jutlust. „Odamehe“ kirj. Hind 100 mk.

Albert Kivikas. „Süütu“. Novell. „Odamehe“ kirj. Hind 60 mk.

H. G. Jannau. „Vene õigeusu tulekust Lõuna-Eestis 1845—1846 a.“ Ajalooline arhiiv. Akadeemilise ajaloo seltsi toimetused. „Looduse“ kirj. Hind 240 mk.

Joh. Semper. „Meie kirjanduse teed“. Kirjanduslikud arvustused. „Looduse“ kirj. Hind 380 mk.

Joh. Semper. „Kalevipoja rahvaluule motiivide analüüs“. „Looduse“ kirj. Hind 240 mk.

H. Visnapuu. „Jehoova surm“. Jõuluöö nägumus. „Looduse“ kirj. Hind 190 mk.

Dr. J. Manninen. „Eesti etnograafiline sõnastik“. „Looduse“ kirj. Hind 180 mk.

Dr. J. Manninen. „Eesti kindad“. Etnograafilised monograafiad II. „Looduse“ kirj. Hind 1000 mk.

Jaak Pert. „Punane lillia“. Romaan. Hind 200 mk.

Kroonika.

— Uus Vabariigi Valitsus esines Riigikogus oma deklaratsiooniga 22. märtsil. 47 häälega 21 vastu tunnistati deklaratsioon rahulolevaks.

— Põllutöministeerium pani maksma uued juhtnõõrid maaseaduse põhjal riigistatud maal elavate ehituste hindamiseks.

— Põllutöministri määruse järele antakse asunikudele metsaveoks raudteel 50% hinnaalardust.

— 30. märtsil vahetati välisministeeriumis Lätiga piirilepingu ratifikatsioonaktid. Eesti-Läti piirijoon astub lõplikult jõusse 1. aprillil.

— Vab. Valitsus esitas Riigikogule uue tollitariifi, mis paljudes küsimustes lahku läheb praegu maksvast tollitariifist. Sisseveotolle alandatakse ja tööstuse tooresainete sissevedu kavatsetakse võimaluse piires jätta enam-vähem tollivabaks.

— Eesti Pank andis 1926 a. puhastkasu 264 miljonit marka.

— Vab. Valitsus kinnitas politsei prefektuuride tegevuspiirkonnad ja asukohad. Hiljuti maksuma pandud koosseisude seadusega vähenes prefektuuride arv senise 8 pealt 6 peale. Peale selle liideti mitmed politseijaoskonnad.

— Riigikogu üldkomisjoni poolt vastu võetud seaduseelnõu järgi ei saa välismaalased ilma siseministeeriumi vastava loata tööle mitte asuda.

— 1. jaanuaril 1927 a. oli kaitseliidus üle 26.000 kaitseliitlase.

— Mehikoorma piirivalve kordoni hoone põles 21. märtsil maha. Oletatakse kuritahtlist põlemasüütamist.

— Esimene Eesti ühistegeline rahaasutus — Eesti laenu- ja hoiuühisus, Tartus — pühitses 30. märtsil oma 25 aastapäeva.

— Veebruarikuu väliskaubandus on aktiivne 77 miljoni margaga.

— Riigi põlevkivitööstus on 1926 a. andnud 15 miljonit puhastkasu.

— Vab. Valitsus otsustas Riigikogult tagasi võtta piirivalve alluvuse muutmise seaduse, millega taheti piirivalve viia rahaministeeriumi alla. Seega jääb piirivalve endiselt siseministeeriumi alla.

— Vab. Valitsus esitas Riigikogule maanteede seaduse.

— Kohalikkude raudteesõitude abonentpiletite hinda kavatakse alandada 10–30% võrra.

Ratsasõidul maneeshis.

„Husar Porgand, kas Teie ei tea seda, et ratsasõidul kukkuda ei tohi?“

— „Härra rittmeister, nüüd tean ja tunnen seda tõesti...“

Vastutav toimetaja A. Traksmann.

Väljaandja Sõdur, Tallinn, Uus tän. 10.

„Standard Electric“

AJAKOHASED TUNTUD HEADUSES
RAADIO VASTUVÖTTE KOMPLEKTID,
KÕVENDAJAD, VALJULTRÄÄKIJAD
JNE. IGAS SUURUSES

TEHN. BÜROO „STANDARD ELECTRIC“ Ins. A. REINKE

RAADIO JA ELEKTRI TARBEASJADE
SPETSIAALÄRI

TALLINN, VALLI TÄN. 4 — TEL. 27-90

Lugupeetud tellijaid,

kellede tellimise tähtaeg lõppes märtsi kuuga, palutakse tellimisi varakult uuendada, et ajakirja saatmisel vaheaega ei tekiks.

„Sõduri“ talitus.

Kindralstaabi VI osakonna kirjastusel
ilmus:

Leitnant J. Akse'i

„Betonasjandus sõjaväes“.

Hind 250 mk.

Müügil „Sõduri“ talit., Tallinn, Uus t. 10.

August Vannas,

Tallinn.

Kunst & tehniline Fotograafia

Kuninga tän. nr. 2,

Telefon 3-00.

Valmistan
portree-suurendusi ja
postkaarte

Ateljees
grupp-ülesvõtted
kuni 65 inimest korraga.